

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____

« _____ » _____ 2024 р.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗПОМ-23
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 013 Початкова освіта
Придачої Юлії Василівни

Керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Лисевич О. В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Члени ЕК

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, **Придача Юлія Василівна**, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

З чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що у разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ.....	9
1.1. Інтелектуальний розвиток молодших школярів як психолого- педагогічна проблема.....	9
1.2. Сутність проєктної діяльності, її форми та організація.....	13
1.3. Можливості інтегрованих уроків у навчальному процесі початкової школи.....	23
1.4. Особливості інтелектуального розвитку молодших школярів за допомогою методу проєктів на інтегрованих уроках.....	26
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ.....	41
2.1. Аналіз державних стандартів, освітніх програм та навчальних матеріалів для початкових класів з метою вивчення впровадження проєктної діяльності у початковій школі.....	41
2.2. Програма організації та використання проєктної діяльності як засобу інтелектуального розвитку на інтегрованих уроках.....	49
2.3. Опис та результати дослідно-експериментальної роботи.....	52
Висновки до розділу 2.....	57
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	64
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна українська школа спрямована на формування інтелектуально розвиненої особистості як повноцінного учасника суспільства, який здатний мислити самостійно, неординарно, творчо. Сучасне суспільство характеризується глобалізацією навчальних систем з інтеграцією у цифровий простір, орієнтацією на інноваційне мислення.

Початкова освіта відіграє важливу роль у системі освіти, оскільки отриманий у початковій школі особистісний досвід дитини, досягнутий рівень розвитку служать фундаментом для подальшого навчання. Сучасна початкова школа має бути орієнтована на розвиток особистості молодших школярів, зокрема – інтелектуальний розвиток. Тому важливим напрямом діяльності педагогів є створення умов, що забезпечують повноцінний інтелектуальний розвиток молодших школярів, пов'язаний з формуванням стійких пізнавальних інтересів, умінь та навичок мисленнєвої діяльності, якостей розуму, творчої ініціативи та самостійності.

В освітніх стандартах нового покоління йдеться про використання елементів інтеграції у навчально-виховному процесі сучасної початкової школи. Інтегрований підхід забезпечує можливість показати навколишній світ у всій його різноманітності. Інтегроване навчання призводить до систематизації знань учнів, узагальнення їхніх вмінь, посилює світоглядну спрямованість пізнавальних інтересів, що сприяє інтелектуальному, творчому розвитку молодших школярів.

Інтелектуальний розвиток молодших школярів відбувається стрімко, тому використання сучасних навчальних методик з розвитку інтелекту на заняттях набуває особливої актуальності. Необхідно збалансовано поєднувати навчальну, творчу та дослідницьку діяльність, щоб сприяти розвитку особистих здібностей учнів, їхньої пізнавальної активності та вміння вирішувати нестандартні завдання. Сучасна педагогіка та психологія активно розробляють освітні технології, засновані на співпраці, індивідуальному підході, диференціації та

інтеграції у навчальному процесі. Важливим стає використання проєктної діяльності саме на ранньому етапі навчання, що створить необхідні психолого-педагогічні умови для реалізації вікової потреби у пошуковій активності.

Питання інтелектуального розвитку вивчається у багатьох зарубіжних працях. Йому присвячені праці таких науковців як Дж. Майер, Д. Джонсон, П. Саловей, Д. Карузо, теорія інтелектуальної компетентності висвітлена у праці Д. Гоулмена, когнітивна теорія емоційного інтелекту представлена у роботі Р. Бар-Она [16, 78,79,80,81]. В Україні проблемою емоційного інтелекту займалися вчені В. Волощук [7], О. Ващук [8], О. Буров [14], О. Милославська [45], М. Шпак [76] та ін.

Протягом багатьох років вчені досліджують різні аспекти інтелектуального розвитку молодших школярів, проте й досі залишаються невирішені питання, оскільки кожна дитина є унікальною, зі своїми особливостями та здібностями, які вирізняють її з-поміж інших. Тому надзвичайно важливо застосовувати індивідуальний підхід до кожного учня, щоб максимально сприяти розвитку його інтелектуальних можливостей.

Проєктна діяльність займає важливе місце в сучасному освітньому процесі. Цій темі присвячені роботи українських науковців (І. Єрмаков[43], О. Коберника[25], С. Ящука[77], В. Киричука [23] та ін.) і зарубіжних вчених (В. Кілпатрік [22], Е. Коллінгс [27], Стівенсон [81], П. Фрейре [73], С. Пейперт [51] та ін.). Науковці стверджують, що на сьогодні проєктність є одним з показників рівня культурного розвитку суспільства, а проєктна діяльність сприяє активному залученню школяра до вирішення різноманітних життєвих і навчальних завдань, допомагає здобути практичний досвід і сприяє розвитку особистості.

Дослідники відзначають високі психолого-педагогічні можливості проєктної діяльності, оскільки вона ефективно забезпечує особистісний розвиток і пробудження активності учнів, повністю відповідаючи їхнім віковим потребам і особливостям. У працях Г. Бритикова [2], Т. Буджак [3], Я. Василюк [5;6], І. Даніліної [12], В. Деркунська [13], О. Ільченко [19], В.

Ковальчук [26], О. Косович [26], О. Косонова [28], Л. Котелянець [30], О. Кульматицька, Г. Литвинюк [31], В. Логвін [35], Л. Лук'янова [36], К. Мелашенко [38], М. Романовська [60], Г. Фенченко [71], С. Ящук [77] та інших висвітлюється значення проєктної діяльності у формуванні особистісних якостей учнів, їхньої соціалізації, а також підготовці вчителів до організації цього процесу.

Однак, як свідчить аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, питання вивчення інтелектуального розвитку засобом проєктної діяльності висвітлені недостатньо. Проєктна діяльність, як засіб розвитку інтелекту молодших школярів, не були предметом окремого наукового дослідження.

Таким чином, у сучасних умовах виникла об'єктивна необхідність теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність розвитку інтелекту молодших школярів засобами проєктної діяльності на інтегрованих уроках. **Актуальність теми** магістерського дослідження: «Проєктна діяльність як засіб інтелектуального розвитку молодших школярів на інтегрованих уроках» зумовлена недостатньою теоретично-методологічною базою та потребою практичних розробок для популяризації проєктної діяльності на інтегрованих уроках.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та практично перевірити ефективність проєктної діяльності як засобу інтелектуального розвитку молодших школярів на інтегрованих уроках.

Відповідно до мети роботи були визначені наступні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати наукову психолого-педагогічну, методичну літературу щодо специфіки інтелектуального розвитку молодших школярів.

2. Розкрити сутність та форми проєктної діяльності, вивчити етапи організації проєктної діяльності.

3. Проаналізувати державні документи щодо впровадження проєктної діяльності у початковій школі.

4. Перевірити експериментально ефективність використання проєктної діяльності як засобу інтелектуального розвитку молодших школярів на інтегрованих уроках.

5. Проаналізувати отримані результати і зробити висновки.

Об'єкт дослідження – процес інтелектуального розвитку молодших школярів.

Предмет дослідження – проєктна діяльність учнів на інтегрованих уроках «Я досліджую світ» у 2 кл.

Гіпотеза дослідження: рівень інтелектуального розвитку молодших школярів зросте у процесі проєктної діяльності на інтегрованих уроках.

Для вирішення поставлених завдань та підтвердження запропонованої гіпотези використані наступні методи дослідження:

- теоретичні (аналіз методичної та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, порівняння, синтез і узагальнення аналітичної інформації);

- емпіричні (спостереження за діяльністю школярів молодших класів, вивчення й аналіз педагогічного досвіду, дидактичний експеримент, анкетування, тестування);

- статистичні (кількісний та якісний аналіз, статистична обробка отриманих даних на кожному етапі дослідження).

Експериментальна база. Дослідна робота проводилась на базі Криворізької гімназії № 121 Криворізької міської ради. Дослідження проводилося серед дітей молодшого шкільного віку. У вибірці брали участь 40 дітей 2-х класів.

Практична значимість дослідження полягає в складанні та впровадженні програми організації та проведення проєктної діяльності учнів початкової школи під час інтегрованих уроків, яка спрямована на інтелектуальний розвиток молодшого школяра. Розроблену методику можуть використовувати вчителі початкових класів для підвищення мотивації до навчання у молодших школярів, стимулювання їхньої пізнавальної активності

та ефективного управління навчально-виховним процесом. Матеріали дослідження також можуть бути корисними для подальшої професійної діяльності автора, зокрема при написанні наукових статей.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано дві статті: «Проектна діяльність як засіб інтелектуального розвитку молодших школярів» (Освіта XXI століття: аксіологічний вимір: збірник матеріалів III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції КЗ «НФПК» ДОР». Нікополь, 2024. С. 164-167). «Проектна діяльність як засіб інтелектуального розвитку молодших школярів на інтегрованих уроках» Актуальні питання теорії і практики початкового навчання: Збірник наукових праць студентів. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2024. Вип.17. 115 с., С.83-86

Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти» 12.11.2024р. Миколаїв: «Особливості інтелектуального розвитку молодших школярів за допомогою методу проєктів на інтегрованих уроках».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаної літератури, що нараховує 83 джерела, та 7 додатків, розміщених на 45 сторінках. Загальний обсяг роботи – 115 сторінок, з яких 70 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ

1.1. Інтелектуальний розвиток молодших школярів як психолого-педагогічна проблема

При вивченні питання інтелектуального розвитку особистості важливо проаналізувати поняття інтелекту, його складові та закономірності зростання. Проблема розвитку інтелекту школяра є однією з ключових у педагогічній практиці. Розкриття сутності поняття «інтелект», його структури та оцінювання інтелектуальних здібностей вимагає застосування системного підходу та використання знань з різних наукових дисциплін, таких як філософія, психологія та педагогіка, методика.

Енциклопедія сучасної України трактує інтелект як відносно стійку структуру розумових здібностей індивіда. Зазвичай інтелект визначають за рівнем розвитку, який розглядають у зв'язку з такими пізнавальними процесами, як сприймання, пам'ять, уява тощо. Трактують інтелект як загально-розумової здібності використовують у вигляді поведінкових характеристик індивіда, пов'язаних з розумінням та прогнозуванням подій, ефективністю діяльності, успішною адаптацією до нових життєвих завдань[20].

За В. Шинкаруком, інтелект – це суб'єктивна здатність живих істот здійснювати соціально-орієнтовану діяльність, що виражається у пристосуванні до середовища, його творчої зміни ... здатність, що дозволяє живим істотам активно досягати поставленої мети [72, с. 234].

У психологічному словнику інтелект тлумачиться як 1) загальна здатність до пізнання і рішення проблем, що визначає успішність будь-якої діяльності і є основою інших здібностей; 2) система усіх пізнавальних здібностей індивіда:

відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, увага; 3) здатність до рішення проблем без проб і помилок [49, с. 138].

Інтелект (від. латин. *intellectus* – розуміння, пізнання) у широкому сенсі – сукупність усіх пізнавальних функцій індивіда: від відчуттів і сприймання до мислення і уваги; у вузькому сенсі – мислення [49].

Проблемі дослідження інтелекту, інтелектуальних здібностей та інтелектуального розвитку молодших школярів присвячено багато праць зарубіжних та вітчизняних вчених [53; 62; 63; 68]. Адже високий інтелект – це запорука успішної діяльності особистості й саме рівень інтелектуальних здібностей визначає подальший розвиток, спроможу навчатися впродовж всього життя.

Інтелектуальні здібності молодших школярів характеризуються як:

- вид пізнавальної активності молодших школярів, коли вони можуть досягати поставленої мети з найменшими затратами часу і ресурсів [14, с. 92];

- сукупність індивідуальних якостей учня, рівня його розвитку та особливостей особистості [40, с. 29];

- складна динамічна система якісних та кількісних змін, що відбуваються в інтелектуальній діяльності молодших школярів у зв'язку з оволодінням досвідом у процесі навчання [76, с. 25];

- сукупність навчальних, творчих та спеціальних здібностей у молодших школярів, що дозволяють швидко орієнтуватися в будь-якій ситуації й приймати правильні рішення [45].

Тобто інтелектуальні здібності молодших школярів – це складна система, що включає численні елементи психічного, фізичного та особистісного розвитку, які допомагають швидко й гнучко реагувати на будь-яке завдання або ситуацію для досягнення бажаного результату з мінімальними часовими та ресурсними затратами. Діти молодшого шкільного віку мають багато особливостей, пов'язаних з переходом пізнавальних функцій психіки до довільних психічних процесів, спрямованих на розвиток пам'яті, уваги та сприйняття. Цей етап також характеризується формуванням абстрактного

мислення та збільшенням словникового запасу, що є важливим для формування інтелекту та його подальшого розвитку. Очевидно, що розвиток інтелекту дитини не відбувається сам по собі, для цього необхідна постійна взаємодія з іншими людьми в процесі діяльності, творчості, гри та навчання. Особливе значення у розвитку інтелектуальних здібностей у дітей молодшого шкільного віку має навчальний процес. Для будь-якого педагога головною метою є формування інтересу в дитини, її залучення до активного навчання, яке сприяє ефективному сприйняттю та засвоєнню нового матеріалу, а також формуванню знань, умінь і навичок, необхідних для подальшого життя в суспільстві [32].

Загалом, інтелектуальний розвиток молодших школярів можна подати у вигляді схеми (рис. 1).

Рис. 1. Інтелектуальний розвиток молодших школярів

Дитячий інтелект у молодшому шкільному віці розвивається комплексно за кількома напрямками: засвоюється і активно використовується мовлення як основний засіб мислення; формується образне та словесно-образне мислення. В інтелектуальному розвитку виокремлюються і розвиваються відносно незалежно одна від одної дві основні фази: підготовча та виконавча. Підготовча фаза характеризується аналізом умов поставленого перед дитиною завдання та розробкою плану щодо його вирішення. Виконавча фаза спрямована на практичну реалізацію цього плану. Завершальним етапом є співвіднесення отриманого результату з проблемою та умовами завдання; тут також важливе вміння дитини оперувати поняттями та логічно міркувати[14, с. 89].

Інтелектуальні здібності молодших школярів доцільно розглядати крізь призму навчально-виховного процесу, а саме:

- вміння дитини володіти такими операціями мислення, як порівняння, узагальнення, аналіз, синтез;
- здатність дитини самостійно організовувати навчальну діяльність (планування, самомотивація, самоконтроль).

Розвиток інтелектуальних здібностей у дітей молодшого шкільного віку залежить від багатьох чинників, зокрема від середовища, в якому відбувається їхня взаємодія між собою та з учителями. Створення сприятливих умов для навчання сприяє швидшому розвитку інтелектуального рівня у дітей. Важливою, на нашу думку, є також система самомотивації учнів у процесі здобуття знань під час організації проектної діяльності. Завдання вчителя – викликати інтерес у школяра. Вміння самоорганізації знань формується вже в молодшому та триває в середньому шкільному віці, що в подальшому має позитивно вплинути на оволодіння синергетичним стилем мислення, що позитивно позначиться на їхньому академічному та особистісному зростанні.

Тобто, *інтелектуальний розвиток* – це розвиток операційних структур інтелекту, у процесі якого розумові операції поступово набувають якісно нових властивостей, таких як зкоординованість (взаємозв'язок і погодженість безлічі операцій), зворотність (можливість у будь-який момент повернутися до початку

своїх міркувань, перейти до розгляду об'єкта з прямо протилежної точки зору тощо), автоматизованість (мимовільність застосування), скороченість (згорнутість окремих ланок, «миттєвість» актуалізації) [14].

Розвиток інтелектуальних здібностей, як фундаменту розвитку інтелекту, визначається як природними схильностями (зокрема, можливостями мозку, типом нервової системи, балансом і силою нервових процесів), так і соціальними чинниками, такими як активна діяльність, доступ до стимулюючого середовища та життєвий досвід. Цей процес є неперервним і спрямованим на якісні зміни складових інтелекту особистості, таких як пам'ять, увага, мовлення, мислення, увага, самоорганізація.

Отже, молодший шкільний вік – це найчутливіший період для розвитку інтелектуальних здібностей у молодших школярів. Інтелектуальний розвиток у молодшому шкільному віці веде до якісної перебудови пам'яті та сприйняття навколишньої дійсності. Розвиток інтелекту в молодшому шкільному віці є основою для подальшої соціалізації та інтеграції школяра у суспільні відносини.

1.2. Сутність проєктної діяльності, її форми та організація

У контексті впровадження реформи «Нова українська школа» зростає важливість застосування методів, технологій та педагогічних засобів, які сприяють формуванню метапредметних і особистісних результатів учнів. Особлива увага приділяється необхідності використання проблемного, дослідницького підходу до навчання та залучення учнів до проєктної діяльності. Ця реформа охопила всі аспекти шкільної освіти, не залишивши поза увагою жодної її деталі. Основні підходи, такі як діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентнісний і системний, спонукають освітню систему впроваджувати сучасні форми і методи навчання. Серед них проєктний метод займає одне з ключових місць як у світовій, так і у вітчизняній педагогічній практиці. Проєктна діяльність має практичну спрямованість і дозволяє учням

заглиблюватися у проблемні ситуації, надає об'єктивну можливість здобувати, сприймати, узагальнювати, комбінувати та активно застосовувати інформацію.

Вперше термін «проект» використав у 1908 році Д. Снеджен – завідувач відділу виховання сільськогосподарських шкіл у США. Тоді діти фермерів не мали можливості постійно відвідувати школу через допомогу батькам у сільськогосподарських роботах навесні й восени. Вони отримували завдання в школі та виконували їх вдома, а цей вид роботи називався «домашнім проектом». У 1911 році Бюро виховання США узаконило термін «проект».

Дослідник Фенченко Г. зазначає [71], що автором методу проектів є американська педагогиня Е. Паркхерст. З 1919 року в місті Дальтон почав розвиватися метод проектів, також відомий як «Дальтон-план». Його особливістю було створення індивідуального навчального плану для кожного учня, що дозволяло засвоювати матеріал у зручному темпі, взаємодіяти з іншими учнями та консультуватися з учителем.

При цьому багато науковців, вважають, що теорія і практика проектного навчання почала активно розвиватися наприкінці XIX – на початку XX століття. Сучасне поняття «проект» означає задум або ідею, що буде реалізована у майбутньому за певних умов [22].

Дидактичні основи методу проектів були розроблені американськими педагогами Дж. Дьюї та його послідовниками В. Кілпатріком і Е. Коллінзом. Метод базувався на теоретичних концепціях «прагматичної педагогіки», засновником якої був американський філософ-ідеаліст Джон Дьюї (1871–1965). Найяскравіші методологічні аспекти проектної діяльності у поглядах Дж. Дьюї включають:

- важливість підпорядкування змісту навчання рішенням практичних завдань та інтересам дитини;
- природне закладення здібностей дитини, які школа повинна розкрити;
- пріоритет не кількості знань, а вміння використовувати їх у конкретних ситуаціях;

- поєднання розумової та фізичної праці при вирішенні проблем, що має розвивальну та суспільну цінність.

Згідно з В. Чартерсом [78], проєкт – це дія, що виконується у природному середовищі та включає в себе вирішення відносно складної задачі. До цього погляду приєднується Дж.А. Стивенсон [81; 82], який також вважає проєктом завдання, яке має виконуватися у природному середовищі. В.Х. Кільпатрик [80] вважає проєктом будь-яку роботу учня, що виконується з любов'ю («від усього серця», як він висловлюється) і має чітко визначену мету. «Проєкт, зазначає Дж. Вудхелл [83], передбачає активну та мотивовану участь учня у процесі його виконання». Нарешті, Р. Уоткінс [70] розуміє під проєктом більш-менш тривалу та зв'язну діяльність, яку виконує учень для досягнення реальної мети та вирішення життєвої проблеми.

Впровадження методу проєктів у вітчизняну педагогічну практику відбувалося паралельно з розробками американських педагогів. Так, у 1905 році група вчителів під керівництвом С.Т. Шацького зробила спробу використати проєктні методики в навчанні. З 1918 року, після публікації книги В. Х. Кілпатрика «Метод проєктів», відбулося масове впровадження цього методу. Варто зазначити, що метод проєктів і його варіант «дальтон-план» активно використовував у своїй роботі з вихованцями А. С. Макаренко.

Проєкти з різних предметів та напрямів впроваджували у своїй роботі В. Павловський, С. Чавдаров, Л. Соколов, А. Петрович, Я. Черняк, П. Пащенко, Л. Миловидів, К. Якимович, Т. Гарбуз, Д. Скуратівський, Є. Тичина. Однак у 1931 році метод проєктів піддався осуду, оскільки, на думку критиків, цей метод не давав учням можливості опанувати систему знань у конкретних навчальних дисциплінах. У нашій країні метод проєктів повернувся лише у 1980-х роках. Сьогодні метод проєктів використовується на всіх етапах освіти. Найбільш активно впровадження цього методу спостерігається в системі дошкільної і початкової освіти [4].

Проєктна діяльність стимулює пізнавальну активність молодших школярів, сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, самостійності та підвищенню

мотивації до навчання. Цей метод також допомагає формувати важливі особистісні якості, такі як комунікабельність, толерантність до чужої думки, відповідальність за слова і дії, а також мотивує до самореалізації та самоосвіти. Популярність методу проєктів зумовлена його освітнім потенціалом, адже він не лише сприяє розвитку творчих можливостей учнів, а й формує навички самостійного конструювання знань, їх практичного застосування для розв'язання пізнавальних і практичних завдань, пошуку та узагальнення інформації.

Ящук С.[77] стверджує, що метод проєктів дозволяє формувати деякі особистісні якості, які розвиваються лише в діяльності і не можуть бути засвоєні вербально. До таких якостей Чечель відносить, у першу чергу, вміння працювати в колективі, брати й ділити відповідальність за вибір, рішення, аналізувати результати роботи. Це стосується переважно групових проєктів, коли в малому колективі в процесі взаємної діяльності з'являється спільний продукт і виникає відчуття приналежності до команди, що, відповідно, розвиває вміння підпорядковувати свій характер та час інтересам загальної справи.

Проектна діяльність – це унікальна діяльність, що має початок і кінець у часі, спрямована на досягнення заздалегідь визначеного результату/мети, створення певного, унікального особистісного результату[67]. Ільченко О. [19] під проектною діяльністю розуміє технологію, що має особистісно-орієнтоване спрямування, спосіб організації самостійної діяльності учнів, орієнтований на вирішення завдань навчального предмета, який поєднує в собі проблемний підхід, групові методи, рефлексивні, презентаційні, дослідницькі, пошукові та інші методики.

У колективній монографії [79, с. 190] визначається, що проектна діяльність – це створення проблемних ситуацій, активізація пізнавальної діяльності учнів пошуку і вирішенні складних питань, що вимагають актуалізації знань, побудови гіпотез. Метод проєктів спрямований на самостійну роботу учнів, яку вони виконують у визначений для цього час, що може варіюватися від кількох хвилин на уроці до кількох тижнів або навіть місяців.

Проектна діяльність – це процес створення нового, неіснуючого об'єкта, процес комплексного пошуку складних рішень та створення та розвиток деяких об'єктів. Проект завжди спрямований на створення об'єктивно та суб'єктивно нового цінного продукту, який потім втілюється в реальному житті. Робота над проектом – це практика особистісно орієнтованого навчання, коли в процесі конкретної роботи учня на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів отримується конкретний результат[5].

Лук'янова Л. у своїх дослідженнях розглядає проектну діяльність як форму навчально-пізнавальної активності школярів, яка полягає у мотивованому досягненні свідомо поставленої мети щодо створення творчих проектів, що підтримує єдність і спадковість різних сторін процесу навчання і має сенс розвитку особистості суб'єкта навчання [36].

В сучасній науці визначено щонайменше п'ять суттєвих характеристик проектної діяльності:

- вид людської здатності, що відрізняє його як соціальну істоту від інших біологічних організмів;
- елемент будь-якої діяльності, роль якого полягає у створенні образу майбутнього результату;
- самостійний вид діяльності, що взаємопов'язаний з розробкою проекту та способів його реалізації;
- особливий вид пізнання, заснованого на знаннях, досвіді та інтуїції, що дає уявлення про об'єкти, які можуть виникнути за умови реалізації проектної ідеї;
- методологія діяльності, спрямована на отримання об'єктивно або суб'єктивно нового результату [48].

Суть проектної технології полягає у стимулюванні інтересу учнів до розв'язання однієї або цілої низки проблем, що передбачає володіння певною сумою знань. У процесі практичного застосування отриманих знань, тобто через проектну діяльність, учень набуває нових знань, умінь та навичок. Проектна технологія, таким чином, відповідає встановленню міцного

зворотного зв'язку між теорією та практикою в процесі навчання, виховання і розвитку особистості учня [29, с. 28].

Проектна діяльність повинна відрізнятися деякими характеристиками, щоб називатися такою. До них належать:

- спрямованість на досягнення певного результату;
- заздалегідь представлений опис результату з можливим окресленням конкретних деталей;
- у певній мірі чітке визначення терміну досягнення результату;
- заздалегідь складений план дій для досягнення цілей;
- наявність розкладу з вказівкою часу та детально опрацьованими підсумками кожної дії (операції), що згодом забезпечать успіх результату загального проекту;
- виконання дій, одночасно фіксуючи та коригуючи їх;
- отримання продукту проектної діяльності, його порівняння із заданою суттю проектування, аналіз нової ситуації [58].

Проектна діяльність у початковій школі здійснюється поступово, за активної участі та підтримки дорослих. Послідовна організація проектної роботи вчителем сприяє ефективному розвитку важливих особистісних якостей дитини, таких як уміння працювати в команді, вести конструктивний діалог, розв'язувати творчі конфлікти, підтримувати інших, навчати однолітків та об'єктивно оцінювати як власні, так і чужі дії. Крім того, цей процес сприяє формуванню позитивної мотивації до навчання. Виконання навчальних проектів можна умовно поділити на три основні етапи:

- підготовчий – визначення та аргументація проблеми, доказ актуальності проекту, підбір теми, виділення його мети, завдань та передбачуваних результатів, розбір та оцінка майбутньої діяльності, виявлення та пошук способів та ресурсів, джерел інформації, складання плану проекту (план робіт), цільова презентація, попередній аудит та правка;

- основний – об'єднання отриманого матеріалу, оформлення проекту;

- заключний – кінцевий контроль, захист проєкту (підсумкова презентація), експертиза, рефлексія, впровадження проєкту.

До завдань проєктної діяльності належать:

1. Навчання плануванню (дитина буде здатна визначити мету, прописати завдання, які будуть виконані для досягнення мети, зосередитися на поставленій меті та її досягненні протягом усього виконання проєкту).

2. Формування навичок пошуку та обробки отриманої інформації, матеріалів, правильного використання підбраного матеріалу.

3. Навчання учня розбирати, аналізувати свої дії, творчо і критично мислити.

4. Викладання навичок письмового звіту, навчання складати план роботи, презентувати якісно опрацьовану інформацію, дати уявлення про бібліографію.

5. Формування позитивного ставлення до роботи [1].

Організація проєктної діяльності молодших школярів повинна будуватися за таких умов:

- * тематика дитячих проєктних робіт визначається з програми навчальних предметів або подібна до неї;

- * визначення актуальності проблеми дослідження чи проєктної роботи слід здійснювати, враховуючи когнітивні інтереси дитини та розміщуючи її в зоні найближчого розвитку.

- * тривалість здійснення проєктної діяльності раціонально визначити одним-двома тижнями в ході урочних та позаурочних занять або одним-двома здвоєними уроками;

- * відповідно визначати спільно з учнями навчальні цілі щодо освоєння методів проєктування та дослідження як загальнонавчальними вміннями;

- * розумно протягом вибору теми проводити екскурсійні прогулянки, походи-спостереження, громадські акції, дії з різноманітними інформаційними джерелами;

* підготовка продуктів проєктів, необхідних у практичному житті, презентація широкій громадськості із запрошенням батьків, вчителів, старшокласників.

Проєктна діяльність націлена на взаємодію вчителя і дитини, формування креативних умінь, визначає ймовірність початкового розвитку здібностей у професійно значущих сферах життя. Проєкт дає дитині можливість розкрити свої творчі здібності, випробувати себе, використати знання та навички, зробити щось корисне для суспільства, а також представити суспільно значущий результат своєї роботи, який важливий і для самих учасників.

У науковій літературі розглядається безліч класифікацій проєктів з різних підстав, що ґрунтуються на різних підходах та принципах:

- *За методом чи видом діяльності*

- дослідницький (ґрунтовно обдумана модель діяльності, що включає проблему, актуальність дослідження, гіпотезу, мету, значимість для суспільства, засоби, методи дослідження. Цей тип проєкту повністю копіює власне наукове дослідження. Надається зазвичай у вигляді письмового звіту або презентації отриманих відомостей);

- творчий (цей тип не потребує строго визначеної моделі чи детального плану. Обов'язковим є креативне оформлення результатів, які можуть включати: журнал для однокласників, альманах, театральну постановку, спортивну гру, твори образотворчого або декоративно-прикладного мистецтва, відеофільм).

- рольовий / ігровий (передбачає розподіл ролей між усіма учасниками проєкту – герої літературних творів, вигадані персонажі, що відображають суспільні та ділові взаємини. Структура визначається і є відкритою, доки не закінчиться проєкт. Підбиття підсумків у формі свята, фото-відеорепортажів тощо);

- інформаційний (тип цього проєкту в першу чергу передбачає збирання інформації про те, що заявлено проблемою; обов'язкове знайомство з отриманою інформацією всіх інших учасників, вивчення та опрацювання фактів, гіпотез. Потрібно детально розроблена модель, яку можна коригувати в

ході виконання проєкту. Результатом такого проєкту часто є публікації, створення інформаційного середовища класу чи школи);

- практико-орієнтований / прикладний (визначає заздалегідь результат діяльності, який буде соціально значимим для суспільства, і орієнтується на соціальні запити самих учасників проєкту. Обов'язковою є наявність плану роботи, структури, моделі, які продумані. У цьому плані визначено всі функції учасників. Можливі варіанти продуктів – навчальні посібники для кабінету, рекомендації щодо вирішення будь-якої проблеми).

- *За предметно-змістовною галуззю:*

- монопроєкт (здійснюється у межах одного навчального предмета. Водночас відбираються найскладніші розділи програми, обов'язкова наявність точної структури з уроків, де визначені мета, завдання проєкту, знання та вміння, які мають бути сформовані наприкінці проєкту);

- міжпредметний (такий тип проєкту, як правило, орієнтований на позаурочну діяльність. Передбачає допомогу вчителя, що надається на високому рівні, узгодженої роботи всіх творчих груп, оптимально опрацьованої форми проміжних та підсумкової презентацій).

- *За характером координації проєкту:*

- з відкритою, явною координацією (обов'язково виконувані функції керівника проєкту: консультуюча, координуюча);

- з прихованою координацією (вчитель, координуючий проєкт, обов'язково виступає як повноправний учасник проєкту. Цей тип проєкту планує загальну навчально-пізнавальну діяльність учнів, які є партнерами. Визначає організовану діяльність на основі комп'ютерних телекомунікацій, спрямовану на досягнення узагальненого результату колективної діяльності).

- *За характером контактів:*

- внутрішній / регіональний (організується всередині школи, між класами, школами, всередині регіону, у межах однієї країни);

- міжнародний (передбачає діяльність дітей та дорослих з різних країн).

- *За кількістю учасників проєкту:*

- особистісний (проводиться індивідуально, між двома учнями, які знаходяться в різних школах, регіонах, країнах);

- парний (проводиться між парами учасників);

- груповий (проводиться між групами учасників).

- *За тривалістю проведення:*

- короткостроковий (проводиться для вирішення малої проблеми або частини більшої проблеми. Розробляється протягом кількох уроків одного предмета або як міждисциплінарний проєкт.

- середньої тривалості (від тижня до місяця) або довготривалі (від місяця до кількох місяців) (звичайні чи телекомунікаційні, внутрішні чи міжнародні – є міждисциплінарними і містять досить велику проблему або кілька взаємопов'язаних проблем, а тому можуть являти собою програму проєктів.

Зазвичай такі проєкти реалізуються позаурочно, хоча їх можна також відслідковувати під час уроків.

Проєктна діяльність вирішує ще одну актуальну проблему сучасного життя – спілкування та співробітництва дитини зі своїми батьками та дорослими – за рахунок залучення дітей та дорослих до діяльності. Коли дитина цікавиться якоюсь проблемною ситуацією, то дорослому необхідно допомогти знайти потрібну інформацію або допомогти у створенні спільного продукту діяльності. Відповідно, відбувається комунікація, спілкування, чого у сучасному світі не вистачає дітям. Час, проведений з дитиною за спільною справою, зближує, сприяє зміцненню взаємин між дітьми та батьками. На зараз проєктна діяльність здебільшого стала впроваджуватися на щаблі початкової шкільної освіти як елемент освітнього процесу. Це явище викликане потребою сучасного етапу розвитку суспільства, певною необхідністю реформи традиційної освітньої системи, яка виражається у значних спробах її удосконалити [37].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновки, що:

- у науковій літературі є безліч підходів до визначення понять «проєкт», «метод проєктів», «проєктна діяльність»;

- проєктна діяльність є комплексним видом діяльності, що об'єднує в собі багато форм її прояву (ігрову, пізнавальну, трудову, комунікативну, учбову, розвивальну тощо);

- організація проєктної діяльності – це складний процес, в якому виділяють три етапи: підготовчий (визначення проблеми, підбір теми, виділення його мети, завдань та передбачуваних результатів, план робіт); основний (угруповання отриманого матеріалу, оформлення проєкту); заключний (захист проєкту, рефлексія);

- проєкт у початковій школі має базуватися на визначенні проблеми, яка є важливою як для особистості дитини, так і для суспільства. Вона повинна бути зрозумілою й значущою для молодших школярів, відповідати їхнім когнітивним інтересам і перебувати в зоні найближчого розвитку, що забезпечить мотивацію до роботи.

1.3. Можливості інтегрованих уроків у навчальному процесі початкової школи

Початкова школа – принципово новий етап у житті дитини: вона починає систематичне навчання в освітній установі, розширюється сфера її взаємодії з навколишнім світом, змінюється соціальний статус і збільшується потреба у самовираженні. У цей період йде формування основ навчальної діяльності, пізнавальних інтересів і мотивації; за сприятливих умов навчання відбувається становлення самосвідомості і самооцінки дитини. Вже у молодшому шкільному віці необхідно наповнити пізнавальну потребу новим змістом, щоб сформувати у дитини бажання зрозуміти істотні зв'язки і стосунки предметів, що вивчаються. Важливо, щоб на це була спрямована активність, щоб дитина випробовувала задоволення від самого процесу аналізу речей.

До традиційних форм належать, як відомо, уроки. Урок – це частина життя дитини, проживання цього життя має відбуватися на рівні високої суспільної культури.

Предметні програми, на жаль, складено так, що знання дитини залишаються розрізненими, штучно розчленованими за предметною ознакою. Потреба подолати ці протиріччя спричинила спробу розробити систему інтегрованих уроків.

Інтегрований урок – це форма, яка об'єднує знання з різних навчальних предметів навколо єдиної теми. Він дозволяє учням бачити цілісну картину явищ, розуміти взаємозв'язки між різними науками та глибше занурюватися в вивчення матеріалу. В такому уроці одна з дисциплін виконує роль провідної, забезпечуючи основу для вивчення теми, тоді як інші дисципліни доповнюють і розширюють цю інформацію, створюючи багатогранну картину [37].

Інтегровані уроки можуть об'єднувати різні дисципліни як у повному їхньому обсязі, породжуючи інтегративні предмети типу «Я досліджую світ», а можуть включати лише окремі складові: зміст, методи.

Інтеграція – це глибоке взаємопроникнення, злиття, наскільки це можливо, в одному навчальному матеріалі узагальнених знань у тій чи іншій галузі.

Мета інтегрованого уроку – закласти основи цілісного уявлення про природу та суспільство та сформувані власне ставлення до законів їхнього розвитку. За основу інтеграції може бути взятий будь-який урок з його структурою, що встановилася, і логікою проведення. Інтеграція спрямована на поглиблення взаємозв'язків та взаємозалежностей між предметами [47].

Практика показує, що інтеграція навчальних предметів у початковій школі не тільки можлива, а й бажана. Інтегровані уроки у початковій школі покликані навчити дитину з перших кроків навчання представляти світ як єдине ціле, у якому всі елементи взаємозв'язані. Заплановані форми інтеграції дозволяють ущільнити урок, задати вмілий діловий настрій, дбайливо ставитись до часу, швидко включатися у роботу і перемикатися з одного навчального предмета на інший, ненав'язливо спонукати дітей до різноманітних занять, що переростають в активну їхню участь у групових, парних та інших форм колективних занять. Здійснюючи на уроках взаємозв'язок різних видів діяльності, ми досягаємо активного, зацікавленого включення дітей до навчального процесу.

Чергування видів діяльності під час проведення інтегрованих уроків знижує втомлюваність головного мозку, створює комфортні умови для дитини як особистості, дозволяє уникнути ситуацій, коли той чи інший предмет стає для школярів нелюбимим, підвищує успішність навчання. Досвід проведення таких уроків показав, що молодшому школяру надається чудова можливість проявити себе як творчого суб'єкта, залучитися до діяльності з метою самореалізації, виявити свій інтерес і активність, ширше розвинути пізнавальні інтереси та сфери міжособистісного спілкування.

На інтегрованих уроках діти працюють легко та з цікавістю засвоюють великий за обсягом матеріал. Важливо й те, що набуті знання та навички застосовуються молодшими школярами в їхній практичній діяльності не тільки в стандартних навчальних ситуаціях, але й дають можливість проявити творчість і інтелектуальні здібності.

Впровадження інтеграційної системи може значно більше, ніж традиційне предметне навчання, сприяти вихованню широко ерудованої людини, що має цілісне світосприйняття, здатність самостійно систематизувати наявні знання та підходити до вирішення різних проблем нестандартно, отже сприяти інтелектуальному розвитку.

Інтеграція на основі сюжетної побудови уроку дозволяє спонукати дітей до різноманітних занять, які переростають в активну участь у групових, парних та інших формах колективної діяльності. Домашні завдання сприяють розкриттю творчого потенціалу дітей. Учні створюють цікаві завдання для своїх однокласників, наприклад, ребуси, кросворди, креслення та таблиці.

Включення системи змістовно-логічних завдань, дидактичних ігор, нестандартних задач, спеціальних завдань-проектів, спрямованих на розвиток пізнавальних процесів молодших школярів, сприяє більш усвідомленому засвоєнню матеріалу на якісно новому, більш високому рівні.

1.4. Особливості інтелектуального розвитку молодших школярів за допомогою методу проєктів на інтегрованих уроках

Багаторазові спостереження педагогів, дослідження психологів переконливо показали, що дитина, яка не навчилася вчитися, не оволоділа прийомами мислинневої діяльності у початкових класах школи, у середніх зазвичай переходить до розряду неуспішних. Одним із важливих напрямків у вирішенні цієї задачі є створення в початкових класах умов, що забезпечують повноцінний інтелектуальний розвиток дітей, пов'язаний із формуванням стійких пізнавальних інтересів, умінь і навичок мислинневої діяльності, творчої ініціативи та самостійності у пошуках способів розв'язання задач [46].

Основне завдання розвитку першокласників полягає в удосконаленні наочно-образного мислення, формуванні передумов оволодіння навчальною діяльністю. У 2-му класі удосконалюється наочно-образне мислення та закладаються основи формування словесно-логічного мислення і внутрішнього плану дій як одного з новоутворень цього періоду розвитку. Основний акцент в інтелектуальному розвитку учнів 3-4-х класів робиться на формування словесно-логічного понятійного мислення, розвиток уваги, удосконалення внутрішнього плану дії.

Психологічні особливості молодших школярів визначають специфіку їхньої інтелектуальної діяльності. Їхнє мислення, пам'ять мають переважно конкретний характер, пов'язані з конкретними об'єктами. Для повноцінного формування провідних психічних процесів важливий розвиток сенсорної сфери, сприйняття, уваги, уяви.

У першокласників і частково другокласників спостерігається певна хаотичність і випадковість вибору в процесі сприйняття. Учні схоплюють окремі, помітні для них ознаки і не аналізують послідовно об'єкт, що їм пред'являється, не відокремлюють суттєве від випадкового в ньому. Тому впізнавання предметів іноді може спиратися на випадкові й незначні ознаки. Приблизно у третьому класі у розвитку сприйняття відбувається різкий зсув у

бік більшої диференційованості, здатності помічати суттєві деталі і використовувати аналіз і роздуми. Сприйняття стає більш інтегративним, поєднуючи детальний аналіз і синтез сприйнятого. Молодший школяр більш наполегливо прагне досягти чіткості зорового образу. Учень все більше і більше починає цікавитися в сприйнятті суттю самого предмета, складністю його зовнішньої форми, внутрішньої структури і змісту, принципом дії.

У зв'язку з цим молодший школяр вчиться спостерігати та вивчати об'єкти, які його цікавлять. Цю особливість у розвитку сприйняття молодших школярів необхідно широко використовувати у процесі їхнього навчання у школі. В учнів третього та четвертого класів сприйняття одних об'єктів може бути на більш високому рівні, тоді як сприйняття інших – залишатися ще на зовсім низькому рівні. Зазвичай діти досягають більш високого рівня сприйняття у тих видах навчальної діяльності, в яких вони досягають найкращих результатів.

Для розвитку сприйняття у молодших школярів важливо використовувати різноманітні проекти, які допоможуть дітям розвивати аналітичне мислення, увагу до деталей та здатність розрізняти важливі й другорядні ознаки об'єктів [44]. Ось кілька прикладів проектної діяльності для початкових класів:

1. Проект "Світ природи"

Мета: Розвинути спостережливість і вміння виділяти важливі ознаки живих об'єктів.

Діти збирають інформацію про рослини та тварин, які зустрічаються в їхній місцевості. Їм пропонується створити гербарій або альбом із зображеннями й описами різних рослин і тварин, з акцентом на їхні унікальні особливості. Підсумком проекту може стати презентація з описом того, як певні ознаки допомагають живим істотам виживати в навколишньому середовищі.

2. Проект "Досліджуємо форми"

Мета: Розвиток просторового сприйняття та вміння розрізняти геометричні форми.

Учні досліджують навколишні предмети, виявляють геометричні фігури та форми, з яких вони складаються. Створюють макети або моделі з паперу або

пластиліну, де демонструють знайдені фігури. Підсумком може стати виставка виробів з поясненням, які форми використовувалися та чому вони важливі.

3. Проект "Вивчаємо транспорт"

Мета: Поглиблення сприйняття через порівняння й аналіз об'єктів.

Діти вивчають різні види транспорту (наземний, водний, повітряний), порівнюють їх за різними характеристиками: швидкість, вантажопідйомність, використання енергії. Створюють таблиці або діаграми для наочного порівняння. Підсумком проекту може стати створення моделі свого «ідеального» транспортного засобу, де діти застосовують свої знання.

4. Проект "Чарівність світла та тіні"

Мета: Розвиток сприйняття світла, тіні й форми через експеримент.

Учням пропонується дослідити, як світло і тінь змінюють зовнішній вигляд об'єктів. Вони можуть експериментувати з різними джерелами світла, малювати або робити фотографії предметів у різному освітленні. Проект завершиться створенням колективної роботи — великої композиції тінювих фігур.

5. Проект "Будуємо місто"

Мета: Розвиток комплексного сприйняття, просторового мислення та розуміння взаємозв'язків.

Діти створюють макет або картину уявного міста. Їм потрібно продумати розташування будівель, парків, доріг, водойм. Учні вчать аналізувати, як всі елементи взаємопов'язані: де краще будувати будинки, щоб мешканці могли зручно добиратися на роботу, де розміщувати парки, щоб був доступ до природи. Підсумком стане колективна робота над загальним макетом або колажем.

6. Проект "Візерунки народної творчості"

Мета: Розвинути сприйняття деталей, симетрії й кольору через знайомство з національними візерунками.

Діти вивчають візерунки народної творчості (наприклад, українські орнаменти), звертаючи увагу на колірні поєднання, повторювані елементи, симетрію. Створюють власні візерунки, використовуючи елементи, вивчені раніше. Проект може завершитися виставкою дитячих малюнків і візерунків.

7. Проєкт "Історія одного предмета"

Мета: Розвинути вміння виділяти важливі ознаки об'єкта та його історичні аспекти.

Діти обирають предмет (наприклад, книга, телефон, одяг) і досліджують його історію: як він змінювався з часом, як його зовнішній вигляд і функції змінювалися. Підсумком може стати стінгазета або альбом, де буде показана еволюція предмета.

Такі проєкти допомагають дітям розвивати навички аналізу, синтезу й спостереження, а також пробуджують інтерес до пізнання навколишнього світу. Важливо, щоб проєкти були цікавими та мотивували дітей до самостійного дослідження й творчості.

Зауважимо, що у молодших школярів переважно розвинена мимовільна увага, тому їм властиво часто відволікатися. При цьому стійкість довільної уваги у них короткочасна. Для дітей у віці 7-8 років характерне утримування довільної уваги не більше 15 хвилин. Учні перших та других класів ще не здатні довго зосереджуватися на роботі, особливо якщо вона є монотонною і не зацікавлює, тому вони швидко відволікаються. Схоплюючи загальний сенс розповіді, суть висловлювання або математичного завдання, діти не заглиблюються у деталі, не враховують важливі елементи. Розвиток уваги молодших школярів при правильній організації переростає в уважність – невід'ємну рису успішної людини. Це важливо пояснити дітям, переконавши їх в тому, наскільки потрібні спостережливність, вміння шукати недоліки, зіставляти, бачити зміни.

Проєктна діяльність може бути чудовим інструментом для розвитку уваги у молодших школярів. Ось кілька ідей проєктів, які допоможуть розвинути концентрацію, мимовільну та довільну увагу:

1. Створення «Книги природи»

Проєкт передбачає збирання інформації про різні природні об'єкти (рослини, тварини) з подальшим оформленням книги. Кожен учень відповідає

за окремий розділ. Необхідно уважно збирати матеріал, малювати або вклеювати зображення, що розвиває старанність і увагу до деталей.

2. Проект «Лабіринт»

Учні створюють лабіринти з паперу або конструктора. Завдання – зробити так, щоб людина, яка вирішує лабіринт, змогла пройти його до кінця. Під час створення лабіринту потрібно зосереджуватись на логіці та послідовності.

3. «Таємниці Єгипту»

Дослідження культури Стародавнього Єгипту і створення макету пірамід або інших історичних об'єктів. Робота потребує концентрації, оскільки включає вивчення фактів і їхню творчу інтерпретацію.

4. Гра «Що змінилося?»

У рамках проекту діти можуть робити презентації з кількома зображеннями, на яких будуть невеликі зміни. Завдання – знайти всі відмінності. Ця вправа тренує спостережливість і зосередженість.

5. Проект «Моя сім'я»

Учні створюють родовід своєї родини за допомогою зображень і описів. Це вимагає ретельної підготовки та уваги до історії родини, а також до деталей оформлення проекту.

Ці проекти допоможуть розвинути у дітей навички концентрації та уваги, оскільки поєднують у собі пізнавальну та творчу діяльність.

У молодшого школяра мимовільна пам'ять переважає над довільною. Діти краще запам'ятовують інформацію, яка викликає у них інтерес або емоційний відгук. Образна пам'ять(зорова і слухова) в цьому віці домінує над логічною. Запам'ятовування відбувається через яскраві образи, звуки і асоціації. Короткострокова пам'ять розвивається швидше, ніж довготривала, тому важливо постійно тренувати дітей в переході від короткострокового до довготривалого запам'ятовування. Для того, щоб розвивати пам'ять, необхідно використати різноманітні завдання і проекти, які стимулюють різні її аспекти і допомагають формувати довготривалі і осмислені знання.

1. Проєкт "Моя перша енциклопедія" (1-2 клас)

- Завдання: створити власну ілюстровану енциклопедію на вибрану тему (наприклад, "Тварини", "Фрукти та овочі", "Іграшки").

- Мета: розвивати зорову та логічну пам'ять через створення та структурування інформації.

- Етапи роботи:

- вибір теми для енциклопедії;

- пошук та запам'ятовування інформації про вибрані об'єкти (наприклад, як називаються тварини, що вони їдять, де живуть);

- ілюстрування кожного розділу енциклопедії, створення наочних картинок та підписів;

- запам'ятовування фактів та подання своєї енциклопедії перед класом.

У цьому проєкті розвивається зорова пам'ять через створення та запам'ятовування образів, а також логічна пам'ять завдяки структуруванню матеріалу за категоріями.

2. Проєкт "Календар природи" (1-2 клас)

- Завдання: вести спостереження за природою протягом місяця та фіксувати зміни у спеціальному календарі.

- Мета: тренувати довготривалу пам'ять через регулярне спостереження та аналіз змін.

- Етапи роботи:

- спостереження за погодою, змінами в природі, станом рослин та тварин протягом місяця;

- щоденне заповнення календаря: внесення даних про температуру, хмарність, опади, особливості природи;

- наприкінці місяця складання підсумкового звіту про спостереження з презентацією висновків перед класом.

Цей проєкт допомагає розвивати пам'ять на деталі та тренує здатність запам'ятовувати послідовні події. Повторення спостережень протягом місяця сприяє формуванню довгострокової пам'яті.

3. Проект "Мої улюблені казки" (2-3 клас)

• Завдання: вибрати 3-4 казки, прочитати їх та переказати зміст класу, використовуючи ілюстрації.

• Мета: розвивати словесно-логічну та зорову пам'ять через переказ та візуалізацію інформації.

• Етапи роботи:

- читання вибраних казок;

- підготовка переказу кожної казки, виділення ключових моментів;

- створення ілюстрацій до казок для легшого запам'ятовування та оповідання;

- переказ казок перед класом з використанням ілюстрацій.

Цей проект тренує слухову та словесно-логічну пам'ять, тому що дітям потрібно запам'ятати зміст казки, виділити ключові події та логічно вибудувати переказ.

4. Проект "Світ професій" (3 клас)

• Завдання: дослідити кілька професій, дізнатися про їхні особливості та підготувати стінгазету з описом.

• Мета: розвивати довготривалу пам'ять через вивчення та повторення нової інформації.

• Етапи роботи:

- вибір кількох професій для дослідження;

- пошук інформації про кожну професію: що робить людина, які інструменти використовує, де працює;

- створення стінгазети з короткими описами професій та ілюстраціями;

- презентація стінгазети перед класом.

Проект допомагає розвивати логічну пам'ять, оскільки діти навчаються систематизувати інформацію та відтворювати її у вигляді коротких описів. Ілюстрації активізують зорову пам'ять, а презентація допомагає закріпити матеріал.

5. Проект "Історія одного предмета" (3-4 клас)

- Завдання: вибрати предмет із повсякденного життя та простежити його історію (наприклад, історія олівця, книги, телефону).

- Мета: розвивати довготривалу та логічну пам'ять через вивчення та відтворення історичної інформації.

- Етапи роботи:

- вибір предмета для дослідження;
- пошук інформації про його походження, розвиток та зміни протягом часу;
- підготовка презентації з хронологією змін предмета;
- захист проекту перед класом з використанням наочних матеріалів.

Цей проект допомагає розвивати довготривалу пам'ять, оскільки діти вивчають історію предмета, запам'ятовують послідовні події та логічно вибудовують оповідання. Використання візуальних матеріалів зміцнює зорову пам'ять.

6. Проект "Вивчаємо світ навколо нас" (4 клас)

- Завдання: створити міні-дослідження про природу та підготувати наукову доповідь.

- Мета: розвивати логічну та довготривалу пам'ять через дослідження та відтворення наукової інформації.

- Етапи роботи:

- визначення теми дослідження (наприклад, "Як ростуть рослини?", "Чому сніг білий?", "Які комахи живуть у нашому дворі?").

- збір інформації, проведення спостережень чи експериментів;
- запам'ятовування та систематизація отриманих даних;
- підготовка наукової доповіді з презентацією результатів.

Проект сприяє розвитку логічної пам'яті, оскільки діти навчаються систематизувати інформацію та аналізувати результати досліджень. Крім того, він допомагає розвивати довготривалу пам'ять через запам'ятовування та відтворення наукових даних.

Розвиток уяви на початку навчання у школі відзначається бідністю деталей образів, що відтворюються. Наприкінці 2 класу, а потім у 3-му класі відбувається значне збільшення кількості ознак та властивостей в образах.

Під час навчальної діяльності молодші школярі отримують багато описових відомостей, що вимагає від них постійного відтворення образів, необхідних для осмислення і засвоєння навчального матеріалу. Таким чином, відтворювальна уява учнів з самого початку навчання включена в цілеспрямовану навчальну діяльність. Основою уяви молодшого школяра є його уявлення. Тому розвиток уяви багато в чому залежить від сформованої у дитини системи тематичних уявлень про різні предмети та явища навколишнього світу.

Проектна діяльність надає відмінну можливість для розвитку уяви у молодших школярів, бо цей метод орієнтований на активну самостійну діяльність учнів, що включає генерацію ідей, творче вирішення завдань і моделювання реальних або вигаданих ситуацій.

1. Проект "Мій чарівний друг" (1-2 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення та опис вигаданого персонажа.
- Завдання: Учні вигадують свого "чарівного друга" (наприклад, вигадана тварина чи персонаж), малюють його та пишуть короткий опис: як його звуть, чим він займається, які у нього здібності.

Для учнів із труднощами у створенні оригінальних образів можна використати прості шаблони (наприклад, отримати заготівлю силуету тварини).

2. Проект "Книжка-картинка" (1-2 клас)

- Мета: Розвиток зорової уяви через створення книги з картинками.
- Завдання: Діти створюють невелику книгу з картинками на просту тему (наприклад, "Мій день" або "Подорож до лісу"). Основний акцент на ілюстраціях з мінімальною кількістю тексту.

Учні можуть використовувати заздалегідь підготовлені картинки, які вони розфарбовують та вписують у сюжет.

3. Проект "Казковий колаж" (1-4 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення казкового колажу.

- Завдання: Учні обирають вигадану сцену (наприклад, "казковий ліс" або "чарівний замок") і створюють колаж із вирізаних картинок із журналів або намальованих елементів.

Проект розвиває візуальну уяву, але при цьому знижує навантаження на самостійне створення зображень, що корисно для учнів з менш розвиненими художніми навичками.

4. Проект "Історія в картинках" (1-4 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення послідовної історії з використанням картинок.

- Завдання: Учні створюють просту історію з 3-4 картинок, де у кожній ілюстрації відбувається окрема подія.

Учні можуть отримати шаблони картинок, які вони допрацьовують або розфарбовують, а потім розповідають, що відбувається на кожній картинці.

5. Проект "Пригоди у світі чисел" (1-4 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення власної історії.

- Завдання: Учні створюють історії, де головними героями стають математичні символи чи числа. Це може бути захоплююча подорож, наповнена математичними завданнями.

Молодші школярі ще не мають високого ступеня самостійності, їм потрібна підтримка та керівництво з боку дорослих. Вони часто покладаються на вчителів та батьків у плануванні своїх завдань. Планування часу та завдань для молодших школярів може бути скрутним. Вони можуть не завжди розуміти, як розбити велике завдання на дрібніші кроки або як ефективно розподілити час. Створення позитивного та структурованого середовища, де дітям надаються можливості для самостійної роботи та прийняття рішень, може сприяти розвитку їхньої здатності до самоорганізації.

Розробка проектів щодо розвитку самоорганізації у початковій школі на інтегрованих уроках може стати цікавим та ефективним способом навчання дітей. Ось кілька ідей для таких проектів:

1. "Наш класний журнал"

- Мета: Розвивати навички планування, організації матеріалів та командної роботи.

- Завдання: створення класного журналу, де діти можуть публікувати свої статті, малюнки та інші творчі роботи.

Поділ на редакційні групи (наприклад, новини, мистецтво, наука). Кожна група відповідає за свою частину журналу, що потребує координації та самоорганізації.

2. "Екологічний проєкт"

- Мета: Розвивати навички планування та реалізації проєктів, а також відповідальності за навколишній світ.

- Завдання: Дослідження місцевої екосистеми з метою покращення навколишнього середовища.

Розробка плану дій (наприклад, прибирання території, створення інформаційних плакатів) та розподіл ролей у групі.

3. "Творча майстерня"

- Мета: Розвивати креативність і вміння організувати свій час для досягнення цілей.

- Завдання: Проведення серії інтегрованих уроків, присвячених різним видам мистецтва (малювання, музика, театр).

Діти планують та проводять виставку своїх робіт або невеликі театралізовані вистави, що потребує чіткої організації.

4. "Кулінарний проєкт"

- Мета: Розвивати самостійність і вміння дотримуватися інструкцій.

- Завдання: Створення класної кулінарної книги із рецептами, які діти можуть готувати вдома з батьками.

Діти збирають рецепти, планують процес приготування, обговорюють, які інгредієнти знадобляться, та організують кулінарний конкурс у класі.

5. "Подорож країнами"

- Мета: Розвивати дослідницькі навички та вміння працювати в команді.

- Завдання: Дослідження різних країн через інтегровані уроки.

Кожна група обирає країну, досліджує її культуру, традиції та готує презентацію, що потребує планування та організації.

6. "Спортивний день"

- Мета: Розвивати навички організації, командної роботи та відповідальності.

- Завдання: Організація спортивного заходу для всього класу чи школи.

Діти планують ігри та змагання, розподіляють обов'язки (судді, учасники, організатори), що потребує взаємодії та самоорганізації.

Отже, проєктна діяльність на інтегрованих уроках дозволяє розвивати інтелект дитини в дослідницькій формі. Інтеграція різних дисциплін дає учням можливість бачити предмети під різними кутами та розуміти, як знання можуть бути використані для вирішення практичних завдань.

Рекомендації щодо оптимізації процесу проєктної діяльності з інтелектуального розвитку на інтегрованих уроках:

1. Етап планування: На даному етапі важливо правильно сформулювати проблему або завдання, яке вирішуватиметься в рамках проєкту. Для молодших школярів завдання мають бути реальними, пов'язаними з їхнім досвідом та інтересами.

2. Інтеграція дисциплін: Успішне застосування методу проєктів можливе лише за грамотної інтеграції кількох навчальних дисциплін. Вчителю важливо розробити структуру уроків так, щоб діти бачили зв'язок між знаннями з різних галузей.

3. Підтримка самостійності: Вчитель має бути у ролі наставника і координатора, спрямовуючи діяльність учнів, але не вирішуючи завдання за них. Уміння ставити цілі та самостійно шукати шляхи їхнього досягнення – одна з найважливіших навичок, що розвиває інтелект.

4. Робота у команді: Важлива складова методу проєктів – це спільна робота учнів. Учні навчаються розподіляти обов'язки, обговорювати ідеї та приходити до загальних рішень.

5. Оцінка результатів: Оцінювання проєкту має включати як кінцевий продукт, так й увесь процес його створення. Вчитель має оцінювати участь кожного учня, його внесок у спільну роботу, творчий підхід та вміння презентувати результати [44].

Отже, ми можемо стверджувати, що метод проєктів на інтегрованих уроках – це потужний інструмент у розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів. Цей підхід дозволяє не лише успішно освоювати навчальну програму, а й готує дітей до вирішення реальних проблем, розвиває креативне та критичне мислення, самостійність та вміння працювати в команді. Вчителям важливо постійно оптимізувати цей процес, пропонуючи дітям цікаві та осмислені завдання, які допоможуть розкрити їхній інтелектуальний потенціал на максимальному рівні.

Висновки до розділу 1

Інтелектуальний розвиток – це центральний аспект розвитку молодшого школяра, який значно впливає на його здатність навчатися та адаптуватися до суспільного життя. На початковому етапі шкільної освіти цей процес охоплює розвиток пізнавальних функцій (сприйняття, пам'ять, увага, уява) та вмінь, таких як аналіз, синтез, абстрактне мислення і самоорганізація. Інтелектуальний розвиток молодших школярів є системним процесом, який включає як пізнавальні, так і особистісні складові. Важливу роль у цьому відіграє взаємодія з іншими людьми, навчальний процес, творчість.

Ефективним засобом для розвитку інтелектуальних здібностей учнів є проєктна діяльність, оскільки вона сприяє набуттю практичних навичок та умінь і розвитку критичного мислення. Проєкти дозволяють учням застосовувати свої знання на практиці, що підвищує мотивацію та залучення до навчального процесу. Особливості, притаманні проєктній діяльності:

- індивідуальний і колективний підхід: проєкти можуть виконуватись як індивідуально, так і у групах, що сприяє розвитку співпраці, відповідальності за колективний результат та здатності брати на себе ініціативу;

- творча складова: проєкти активізують творчі здібності учнів, стимулюють їх до пошуку нестандартних рішень і самовираження;

- самостійність і планування: під час виконання проєктів учні вчаться самостійно організовувати свою діяльність, планувати роботу, визначати завдання і цілі, що позитивно впливає на розвиток їхньої самоорганізації та відповідальності;

- пізнавальний інтерес: проєктна діяльність сприяє розвитку пізнавального інтересу, оскільки дозволяє школярам самостійно обирати теми для досліджень, шукати інформацію і аналізувати її. Це підвищує їхню мотивацію до навчання.

Проєкти дають можливість учням не лише здобувати нові знання, а й активно застосовувати їх у реальному житті, аналізувати, порівнювати, робити висновки.

Специфікою інтегрованих уроків є формування цілісного сприйняття світу. Замість розділення знань на окремі предмети, інтегровані уроки «Я досліджую світ» дозволяють учням вивчати одну тему з різних дисциплін, що допомагає їм побачити взаємозв'язки між ними. Інтегровані уроки дозволяють більш ефективно використовувати проєктну діяльність на уроці, спонукають дітей до активної участі у групових формах роботи та допомагають їм розвивати комунікативні навички.

Переваги інтегрованих уроків «Я досліджую світ»:

- *цілісність знань*: діти не бачать світ через призму розрізнених предметів, а осягають його як єдину систему, де всі елементи взаємопов'язані. Це дозволяє учням краще розуміти сутність процесів і явищ;

- *практичність*: інтегровані уроки дозволяють учням застосовувати свої знання на практиці, що робить навчання більш осмисленим і цікавим для дітей. Наприклад, на уроках, що поєднують природознавство та мистецтво, учні можуть створювати малюнки тварин, вивчаючи їхні анатомічні особливості;

- *гнучкість і адаптивність*: чергування різних видів діяльності під час інтегрованих уроків допомагає знизити втому учнів, підтримуючи їхню увагу та інтерес до навчання. Завдяки такому підходу, школярі швидше включаються у роботу і краще засвоюють матеріал.

Проектна діяльність на інтегрованих уроках «Я досліджую світ» особливо ефективна для інтелектуального розвитку молодших школярів, оскільки спрямована на розвиток пізнавальних процесів. Вона стимулює розвиток як короткочасної, так і довготривалої пам'яті через повторювані та послідовні завдання, що вимагають запам'ятовування інформації, вимагає порівнювати, аналізувати, робити висновки.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ

2.1. Аналіз державних стандартів, освітніх програм та навчальних матеріалів для початкових класів з метою вивчення впровадження проєктної діяльності у початковій школі

Аналіз державного стандарту початкової освіти показує, що проєктна діяльність відіграє важливу роль у сучасній шкільній системі, особливо в контексті реформ «Нової української школи» (НУШ). Основні напрями впровадження проєктної діяльності відповідно до стандарту початкової освіти включають наступні аспекти:

1. Компетентнісний підхід. Державний стандарт початкової освіти передбачає впровадження компетентнісного підходу, згідно з яким проєктна діяльність спрямована на формування у школярів ключових компетентностей. До них належать:

- навички дослідницької діяльності: проєкти допомагають учням вивчати нові матеріали, проводити дослідження, аналізувати отриману інформацію і робити висновки;

- самостійність та відповідальність: діти вчаться самостійно планувати свою роботу, працювати в команді, що стимулює їх до відповідальності за кінцевий результат.

2. Поетапна організація проєктів. Проєктна діяльність реалізується за допомогою трьох основних етапів:

- підготовчий етап: включає вибір теми проєкту, формулювання мети та завдань, підбір інформації та складання плану;

- основний етап: здійснюється збір інформації, її аналіз і практична робота над виконанням завдань проєкту;

- заключний етап: презентація результатів і рефлексія. Це дає змогу учням підбивати підсумки та отримувати зворотний зв'язок.

3. Метапредметні результати. Відповідно до державного стандарту, проєктна діяльність повинна формувати метапредметні результати, такі як:

- уміння навчатися: учні розвивають навички самостійного пошуку інформації та роботи з нею, критичного мислення та застосування отриманих знань у практичних ситуаціях;

- комунікативні навички: проєкти сприяють розвитку вміння працювати в групах, ефективно комунікувати та захищати свої ідеї.

4. Інтеграція в освітній процес. Проєкти інтегруються в різні предмети освітньої програми. Це дає можливість школярам використовувати знання з різних дисциплін для вирішення комплексних завдань, сприяючи таким чином розвитку міждисциплінарного підходу та цілісного бачення світу.

5. Тривалість і різновиди проєктів

Залежно від складності завдання та обсягу матеріалу, проєкти можуть бути короткостроковими (один або декілька уроків) або довготривалими (місяць або більше). Проєкти можуть охоплювати різні теми і бути як внутрішніми, так і міжнародними, що дозволяє урізноманітнити навчальний процес і надати дітям нові можливості для самореалізації.

Проєктна діяльність, як частина державного стандарту початкової освіти, є важливим інструментом для формування в учнів ключових компетентностей та метапредметних навичок. Вона сприяє розвитку самостійності, критичного мислення, комунікації та співпраці, інтегруючи знання з різних дисциплін у цілісний освітній процес. Найбільш ефективно проєктна діяльність може бути використана на інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

У типовій освітній програмі, розробленої під керівництвом О.Я. Савченко, проєктна діяльність – один із ключових елементів освітнього процесу, що детально викладено для дітей і їхніх батьків. Проєкти можуть бути пов'язані з будь-яким розділом курсу «Я досліджую світ», від природничих явищ до соціальних проблем. У програмі передбачені різні типи проєктів: дослідницькі,

творчі, практичні, інформаційні тощо. З кожним роком навчання проєкти стають все складнішими, вимагаючи від учнів все більшої самостійності та відповідальності.

У свою чергу, у програмі Р.Б. Шияна діти залучаються до проєктної роботи через включення масштабних творчих завдань у програму. Підкреслюється важливість співпраці між дітьми, батьками та вчителями. Хоча цю технологію автор не описує окремо, програма передбачає наявність завдань і проблемних питань, що стимулюють творчий підхід до їхнього вирішення.

Проєктна діяльність пропонується майже в усіх підручниках «Я досліджую світ», в них представлена тематика проєктів та наведена послідовність виконання роботи. У таблиці 2.1 представлені приклади використання проєктної діяльності відповідно до підручників для 1-3 класів, згідно з програмами О. Я. Савченко та Р. Б. Шияна. Аналіз змісту підручників виявив чимало позитивних аспектів, які відкривають численні можливості для впровадження методу проєктів. Результати дослідження свідчать про те, що навчальні проєкти в основному мають інтегрований характер і спрямовані на формування практичного досвіду учнів.

Навчальний матеріал у виданнях за програмою О. Я. Савченко чітко структуровано, з чіткими взаємними посиланнями на відповідні частини, коли розглядаються загальні теми (об'єкти, явища, процеси) для всіх галузей. У першому класі передбачено виконання проєктних завдань, хоча термін «проєкт» не використовується під час роботи. Це поняття вводиться лише наприкінці другого класу, де пояснюються його структура, етапи виконання та основні вимоги. Робота над проєктами здійснюється згідно з визначеними правилами. У третьому класі вже є чітко визначені теми проєктів та конкретний план дій, а предмет інтегрує природничі науки з мистецтвом, часто включаючи лінгвістичні та літературні завдання.

Аналіз підручників «Я досліджую світ»

Підручники	Тематика проєктів	З якою галуззю інтегруються
1 клас		
<i>За типовою програмою О. Я. Савченко</i>		
Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Ранок, 2018. 80 с. Ч. 2. Харків : Ранок, 2018. 80 с.	Створити «Книжку Осені». Створити книжку «Зимові сторінки». Створити своє родовідне дерево. Створити книжечку «Весна». Створити «Книжку літа».	Природнича, технологічна. Природнича, здоров'язбережувальна, технологічна. Історична, технологічна. Природнича, технологічна. Природнича, технологічна.
Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Гнатюк О. В., Павич Н.М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Генеза, 2018. 112 с. Ч. 2. Харків : Генеза, 2018. 112 с.	Створити лепбук «Розпорядок дня». Міні-проєкт «Органи чуття». Виготовити панно «Наш клас». Дослідницький проєкт «Спостереження за домашньою тваринкою, рослиною». Створити лепбук «Правила поведінки за столом». Створити картину «Моя сім'я». Створити лепбук «День родини».	Здоров'язбережувальна, технологічна. Здоров'язбережувальна. Мистецька, соціальна. Природнича. Здоров'язбережувальна, технологічна. Мистецька, громадянська. Технологічна, історична, громадянська.
Грущинська І.В., Хитра З.М., Дробязко І.І. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К.: УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с. Ч. 2. К.: УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с.	Родинний проєкт «Історія мого життя». Родинний проєкт «Створення власного родоводу». Родинний проєкт «Досліджуємо історію свого будинку, вулиці, села або міста».	Історична, технологічна, мовно-літературна. Історична, технологічна. Історична, технологічна, соціальна.
<i>За типовою програмою Р. Б. Шиян</i>		
Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ: Світич, 2018. 128 с. Ч. 2. Київ: Світич, 2018. 128 с.	Родинний проєкт «Мої друзі рослини і тварини». Створити «Колекцію осіннього листя». Створити родинне дерево. Створити театр тіней і показати виставу. Скласти правила користування водою. Виготовити годівничку. Зробити книгу «Корисні та шкідливі продукти».	Природнича, технологічна. Технологічна, природнича. Історична. Технологічна, соціальна, громадянська. Природнича, здоров'язбережувальна. Природнича, технологічна. Технологічна, здоров'язбережувальна.

Підручники	Тематика проєктів	З якою галуззю інтегруються
2 клас		
<i>За типовою програмою О. Я. Савченко</i>		
Я досліджую світ : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Бібік Н. М., Бондарчук Г.П. Харків: Ранок, 2019. 120 с. Ч. 2. Корнієнко М.М., Крамаровська С.М., Зарецька І.Т. Харків: Ранок, 2019. 120 с.	Щоденник спостережень «Жива і нежива природа». Створити календарик сімейних свят. Створити мапу захоплень свого класу. Створити плакат «Водойми нашого краю». Створити книжку «Пісня осені». Створити проєкт «Розумний дім». Проєкт «Мандруємо світом».	Природнича, мовнолітературна Історична, технологічна. Технологічна, соціальна Мистецька, технологічна, природнича. Технологічна, природнича. Технологічна. Технологічна, мовнолітературна.
Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Гнатюк О.В., Павич Н.М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Генеза, 2019. 144 с. Ч. 2. Харків : Генеза, 2019. 144 с.	Проєкт «Птахам на допомогу!». Міні-проєкт «Мої потреби». Міні-проєкт «Правила дружби». Проєкт «Травневий хрущ: користь чи шкода?». Міні-проєкт «Перелітні птахи». Проєкт «Книга скарг природи».	Природнича. Громадянська, здоров'язбережувальна. Соціальна, мовнолітературна. Природнича, технологічна. Природнича, технологічна. Природнича, технологічна.
Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Грущинська І. Хитра З.М. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с. Ч. 2. Морзе Н. В., Барна О. В. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.	Родинний проєкт «Коли я відчуваю щасливо й безпечно?». Родинний проєкт «Які птахи прилітають до моєї годівнички взимку?». Родинний проєкт «Яку країну я мрію відвідати?». Родинний проєкт «Яка пора року мені подобається найбільше?»	Здоров'язбережувальна. Природнича, мистецька. Технологічна, мовнолітературна. Технологічна.
<i>За типовою програмою Р. Б. Шиян</i>		
Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ: Світич, 2019. 128 с. Ч. 2. Київ: Світич, 2019. 128 с.	Індивідуальний проєкт «Як я змінився/змінилася за час навчання у школі». Скласти розпорядок дня. Створити колаж «Улюблені фото». Скласти календар «Дні народження друзів». Дослідити «Чим особлива дата твого народження?». Створити родинне дерево.	Технологічна. Здоров'язбережувальна. Технологічна. Соціальна, технологічна. Історична, мовнолітературна. Історична.

Продовження таблиці 2.1

	Створити колаж «Спільні захоплення». Скласти розпорядок вихідного дня. Проект «Видатні винахідники».	Соціальна, технологічна. Здоров'язбережувальна. Історична, мовно-літературна.
3 клас		
<i>За типовою програмою О. Я. Савченко</i>		
Я досліджую світ : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Бібік Н.М., Бондарчук Г.П. Харків : Ранок, 2020. 136 с. Ч. 2. Корнієнко М.М., Крамаровська С.М., Зарецька І.Т. Харків : Ранок, 2020. 136 с.	Проект-дослідження «Історія моєї школи». Проект-дослідження «Як я впливаю на довкілля». Проект-дослідження «Ми громадяни України». Проект-дослідження «Пізнаємо рідний край». Проект «Наші домашні улюбленці». Проект «Рудий кіт і його друзі».	Історична, технологічна. Природнича. Громадянська, історична. Історична, технологічна. Природнича, мовнолітературна. Природнича, технологічна.
Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Гнатюк О.В., Павич Н.М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Генеза, 2020. 160 с. Ч. 2. Київ : Генеза, 2020. 160 с.	Міні проєкт «Моя школа». Проект «Наші обов'язки». Проект «Ми родичі». Проект «Рослини – символи України». Дослідницький проєкт «Я неповторний\неповторна». Проект «Гордість України». Міні-проєкт «Як з'явився перший вареник?». Міні-проєкт «Старовинні українські страви». Груповий проєкт «Ми любимо нашу Україну!».	Історична. Громадянська. Історична Історична, природнича.. Соціальна, мовнолітературна. Технологічна, громадянська. Історична, мовнолітературна. Історична, технологічна. Громадянська, технологічна.
Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Грущинська І.В., Хитра З.М. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с. Ч. 2. Морзе Н.В., Барна О.В. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.	Родинний проєкт «Життя без обмежень. Як досягають успіху люди з інвалідністю?». Родинний проєкт «Моя добра справа для неживої природи. Яку цінність мають повітря, вода, гірські породи та ґрунти для людини?». Родинний проєкт «Моя добра справа для живої природи. Яку цінність становлять рослини, тварини, гриби та бактерії для людини?». Родинний проєкт «Славетні українці й українки. Як мої співвітчизники й співвітчизниці змінювали та змінюють світ на краще?».	Громадянська, мовнолітературна. Природнича, технологічна. Природнича, технологічна. Громадянська, мовнолітературна.

Продовження таблиці 2.1

Підручники	Тематика проєктів	З якою галуззю інтегруються
<i>За типовою програмою Р. Б. Шиян</i>		
<p>Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2020. 144 с. Ч. 2. Київ : Світич, 2020. 144 с.</p>	<p>Дослідницький проєкт «Павутинка на шкільному подвір'ї».</p> <p>Міні-проєкт «Тваринка з Подільського зоопарку».</p> <p>Дослідницький проєкт «Кристал».</p> <p>Виготовити Червону книгу України.</p> <p>Дослідницький проєкт «Чарівні квіти».</p> <p>Дослідницький проєкт «Вулкан у банці».</p> <p>Проєкт «Відомі пращури».</p> <p>Дослідницький проєкт «Голоси вітру».</p> <p>Дослідницький проєкт «Спостереження за пташками».</p> <p>Дослідницький проєкт «Вирощування квасолі».</p> <p>Дослідницький проєкт «Надійний сховок».</p> <p>Дослідницький проєкт «Незвичайні мильні бульбашки».</p> <p>Створити плакат «Мої успіхи за рік».</p>	<p>Природнича, технологічна.</p> <p>Природнича, мовнолітературна. Природнича.</p> <p>Природнича, технологічна.</p> <p>Природнича, технологічна, здоров'язбережувальна. Природнича, технологічна.</p> <p>Історична, технологічна, мовно-літературна. Природнича.</p> <p>Природнича.</p> <p>Природнича.</p> <p>Природнича, технологічна.</p> <p>Природнича, технологічна.</p> <p>Технологічна.</p>
<p>Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Вдовенко В. В., Котелянець Н.В., Агеєва О.В. Київ : Грамота, 2020. 128 с. Ч. 2. Вдовенко В. В., Агеєва О. В. Київ : Грамота, 2020. 128 с.</p>	<p>Проєкт «Славетні українці»</p> <p>Проєкт «Пізнаю себе»</p>	<p>Історична, мовнолітературна. Технологічна, здоров'язбережувальна.</p>

На противагу, програма Р. Б. Шияна має більш загальну структуру, зміст підручників більше відповідає багатопрофільному підходу, а не інтегрованому. Теми обираються з різних галузей, причому можливі також монomodулі з однієї дисципліни. Важливо, що зміст різних галузей добре поєднується з технологічними елементами, коли учні самостійно виготовляють або

моделюють об'єкт дослідження. Концепція проєкту чітко не висвітлюється до другого класу, а до цього часу діти працюють з проєктними завданнями. Теми проєктів є різноманітними, переважно інтегровані з мистецтвом, мовою та літературою.

Отже, проаналізувавши концепції Нової української школи та викладання курсу «Я досліджую світ», можна стверджувати, що ця реформа є ключовою ініціативою Міністерства освіти і науки України. Основна мета - створити навчальний простір, де учні отримують не лише знання, а й можливості для їхнього застосування у повсякденному житті. Нова українська школа покликана стати місцем, куди діти йдуть із задоволенням, де їхня думка має вагу, а критичне мислення є важливим елементом навчального процесу.

У Новій українській школі учні вчать не боятися висловлювати свої думки та ставати відповідальними громадянами, батьки також активно залучені до освітнього процесу, що сприяє зміцненню співпраці та взаєморозуміння між родинами і школою. Однак успішна реалізація реформи залежить не лише від нових програм, а й від вчителя як головного рушія освітнього процесу. Вчитель Нової української школи має здатність розуміти і підтримувати унікальність кожної дитини, створюючи атмосферу, в якій навчання стає цікавим і продуктивним [46].

Сучасні державні стандарти, навчальні програми та підручники курсу «Я досліджую світ» відкривають нові можливості для проєктної діяльності учнів початкової школи. Використання такого підручника у навчальному процесі дозволяє вчителям ефективно реалізувати завдання концепції Нової української школи, розвивати проєктні вміння, сприяти критичному та творчому мисленню, а також формуванню умінь планування та презентування власних ідей, що, в свою чергу, сприяє інтелектуальному розвитку.

2.2. Програма організації та використання проєктної діяльності як засобу інтелектуального розвитку на інтегрованих уроках

Проєктна діяльність найбільш ефективна для інтелектуального розвитку саме на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Вона виступає однією з основних форм організації навчального процесу в межах курсу. Використовуючи інтеграцію різних навчальних дисциплін, можна створити цілісний навчальний простір, де розглядаються теми з різних аспектів, що сприяє більш глибокому засвоєнню знань. Це сприяє створенню комфортних умов для навчання і оптимізує використання часу.

Інтелектуальний розвиток учнів відбувається через різноманітні види пізнавальної роботи, результатами якої можуть бути реферати, презентації, плакати, лепбуки, виставки, альбоми, книжки, газети тощо. Проєкти можуть бути реалізовані в індивідуальному, парному або груповому форматах.

Курс «Я досліджую світ» має потенціал для розвитку пізнавальних навичок учнів. Він розширює їхні знання про природу та суспільство, формує розуміння взаємодії людини з навколишнім світом та виховує повагу до Батьківщини. Учні навчаються аналізувати, синтезувати, оцінювати та узагальнювати інформацію, визначати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати припущення і перевіряти їх. Ці навички дозволяють їм критично оцінювати інформацію, об'єднувати новий досвід із попереднім і творчо його використовувати для розв'язання практичних завдань, а також ефективно презентувати свої ідеї.

Універсальним засобом пізнання є мова, тому найкраще поєднуються такі освітні галузі, як природознавство і мовно-літературна освіта. Правильна організація цієї інтеграції робить освітній процес більш цікавим і результативним. Сучасні підручники підтримують таку інтеграцію, пропонуючи проєктну діяльність, що не лише розвиває знання учнів, а й покращує їхні мовленнєві навички, критичне мислення і творчість.

Отже, було розроблено програму організації проєкту «Мандруємо країнами світу» у рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на уроці з теми «Земля – спільний дім для всіх людей» (Додаток А) та проведено дослідження щодо доцільності та ефективності проєктної діяльності як засобу інтелектуального розвитку молодших школярів за допомогою констатувального, формувального та контрольного експериментів.

Проведення проєкту "Мандруємо країнами світу" відбувалося за такими етапами:

I. Підготовчий

1. *Формування груп:* визначення складу груп учнів з урахуванням їхніх інтересів та здібностей.

2. *Підбір матеріалів:* вибір відео, презентацій, казок та легенд, довідників та Інтернет-ресурсів, що стосуються відповідної країни.

3. *Оформлення класу:*

- створення тематичних куточків (картки з інформацією про країну, малюнки, карти);

- встановлення технічних засобів для перегляду відео та презентацій.

II. Початковий

1. *Вступ (15 хв):*

- обговорення: проведено розмову задля активізації знань учнів про країну.

Можна задати запитання: "Що ви знаєте про цю країну?", "Які асоціації викликає у вас ця країна?".

- відео-презентація: показаний короткий відео-огляд, щоб зацікавити учнів.

2. *Групова робота (30 хв.):*

- завдання для груп: кожна група отримує завдання дослідити свою тему.

- ресурси: надати групам матеріали для підготовки.

III. Самостійна робота

На цьому етапі учні збирають інформацію в різних джерелах: підручниках з історії, географії, літератури, енциклопедіях, Інтернет-ресурсах (під наглядом дорослих), книгах та журналах. Можна використовувати різні методи збору

інформації: читання, перегляд відео тощо. Потім відбувається обробка інформації: учні систематизують зібрану інформацію, виділяють головне; вибирають найбільш цікаві факти та деталі для подальшої презентації. На заключному етапі створюється презентація у вигляді колажу, міні-проєкту (макет, модель), усного повідомлення, презентації в PowerPoint, відеоролику, підбираються малюнки, фотографії, тексти.

IV. Презентація результатів

1. *Представлення теми*: кожна група по черзі представляє свою інформацію, використовуючи приготовлені матеріали.

2. *Обговорення*: після кожної презентації учні інших груп можуть ставити запитання.

V. Заключний

1. Обговорення вражень.

2. Рефлексія.

Рекомендації щодо проведення проєктної діяльності в початковій школі:

1. Створення підтримуючого середовища: заохочуйте учнів висловлювати свої думки і ідеї. Важливо, щоб кожен відчував свою цінність у групі.

2. Різноманітність методів навчання: використовуйте візуальні, слухові та практичні елементи для залучення всіх учнів; залучайте технології: презентації, відео, інтерактивні завдання.

3. Адаптація завдань: будьте готові адаптувати завдання для учнів з різними рівнями підготовки, забезпечуючи можливості для всіх.

4. Позитивна оцінка: визнавайте досягнення учнів, акцентуйте увагу на їхніх стараннях та успіхах, незалежно від рівня знань.

5. Підтримка самостійності: заохочуйте учнів до самостійного пошуку інформації, використовуючи бібліотеку чи Інтернет.

6. Інтеграція знань: показуйте зв'язки між різними предметами.

7. Післяпроєктний аналіз: проведіть обговорення з учнями про те, як пройшов проєкт, що вони дізналися, що б вони змінили.

2.3. Опис та результати дослідно-експериментальної роботи

Дослідна робота проводилась на базі Криворізької гімназії № 121 Криворізької міської ради. Дослідження рівня розвитку інтелекту проводилося серед дітей молодшого шкільного віку. У вибірці брали участь 40 дітей 2-А (21 учень) та 2-Б (19 учнів) класів. Дослідження виконувалося за двома основними методиками: адаптованим тестом рівня інтелектуального розвитку Е. Ф. Замбацявіченета програмою проєктної діяльності «Мандруємо країнами світу» в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Перший етап (констатувальний), на якому відбулася діагностика рівня розумового розвитку. На початковому етапі була проведена діагностика рівня інтелектуального розвитку за допомогою адаптованого тесту Е. Ф. Замбацявічене (Додаток Б). Цей тест оцінює різні аспекти інтелекту, включаючи запас знань випробовуваного, вміння узагальнювати та абстрагувати, виділяти суттєві ознаки предметів чи явищ, вміння встановлювати логічні зв'язки і відносини між поняттями. Методика дозволяє визначити інтелектуальний потенціал дітей і виявити їхні сильні та слабкі сторони.

Другий етап (формувальний), на якому відбулося проведення інтегрованих уроків і виконання проєктів. На другому етапі проводилися заняття за темою «Земля – спільний дім для всіх людей» та виконувалися проєктні роботи учнями експериментального 2-А класу за обраними темами, які спрямовані на інтелектуальний розвиток молодших школярів через ігрові технології, наочність, інтеграцію різних навчальних дисциплін, самостійну пізнавальну діяльність. Ці заняття дозволили дітям покращити мовлення, вміння аналізувати і узагальнювати інформацію, вдосконалити логічне мислення, розвинути творчі здібності, навчитися ефективно комунікувати та співпрацювати з іншими учнями. В 2-Б класі (контрольному) учні не виконували проєктну діяльність, а навчалися за програмою.

Третій етап (контрольний), він включав повторну діагностику. Через дватижні була повторно проведена діагностика за допомогою адаптованого тесту Е. Ф. Замбацявічене. Це дало змогу порівняти результати до і після проведених заходів, що дозволило оцінити вплив проєктної діяльності на інтелектуальний розвиток дітей.

Результати констатувального експерименту (Додаток В) можна представити діаграмами (рис. 2.1, рис. 2.2):

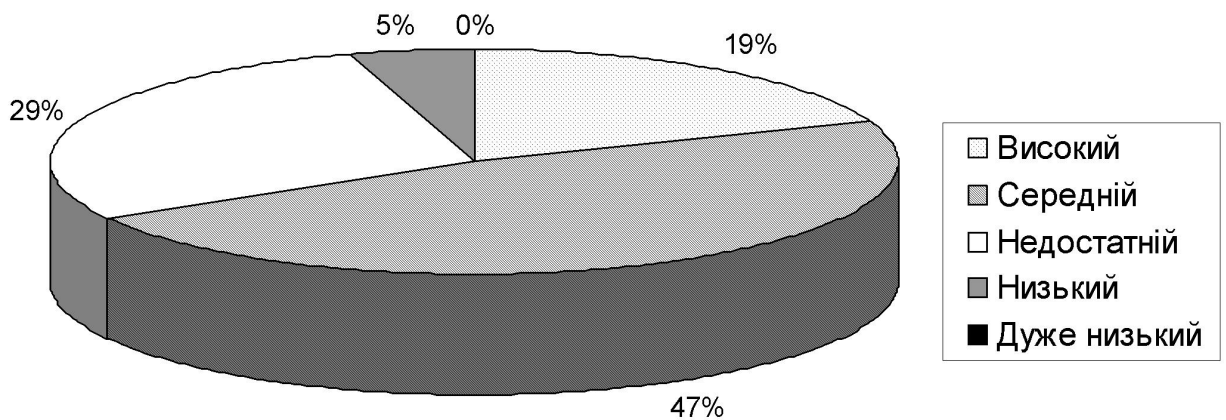

Рис. 2.1. Рівень інтелектуального розвитку учнів 2-А класу експериментального (I етап)

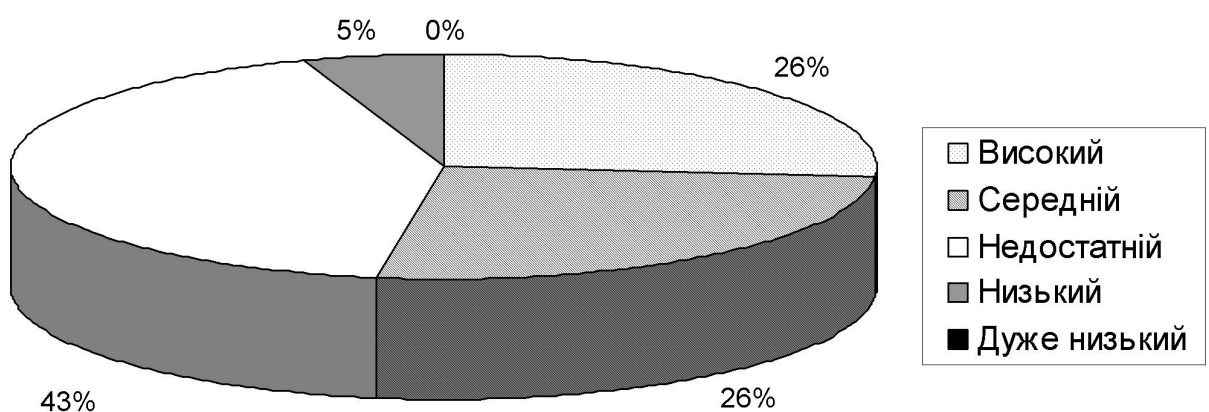

Рис. 2.2. Рівень розумового розвитку учнів 2-Б класу контрольного (I етап)

З отриманих результатів бачимо, що третина 2-А класу має або низький, або недостатній рівень інтелектуального розвитку, майже половина – мають

середній рівень і тільки 19% - високий. В 2-Б класі ситуація дещо гірша: 5% учнів мають низький рівень інтелекту, а 43% – недостатній, з середнім і високим рівнем – по 26% школярів.

В двох класах середній рівень інтелектуального розвитку: в 2-А – 66,1 середній бал, в 2-Б – 67,3. За рахунок більшої кількості учнів з високим рівнем інтелекту, середній бал в 2-Б класі дещо вищий.

Мета проведення інтегрованого уроку і подальшої роботи з учнями над проєктами – збільшити рівень інтелекту через стимулювання пізнавальних дій молодших школярів, закріплення і вдосконалення вмінь аналізу й узагальнення отриманої інформації, комунікативних навичок та творчих здібностей, тому був пройдений другий етап дослідної роботи – формувальний.

По закінченні цього етапу учнями 2-А класу (експериментального) були презентовані проєкти, які вони виконували протягом 2 тижнів (Додатки Г, Д, Е). У результаті роботи над проєктом:

- відбувся розвиток умінь командної роботи (співпраця з однокласниками допомагає краще взаємодіяти та працювати разом);
- сталося покращення критичного мислення (аналіз інформації та вирішення проблем сприяє розвитку логіки);
- відбувся вплив на творчі здібності(проєкти вимагали креативного підходу, що стимулювало уяву);
- поглибилися знання з предмету (дослідження теми проєкту дозволило отримати більше інформації та краще її засвоїти);
- покращилися уміння презентації (учні навчилися ефективно представляти свої ідеї та результати роботи);
- розвинулися організаційні навички(планування та виконання проєкту вимагало управління часом та ресурсами);
- зміцнилися соціальні зв'язки(спільна робота над проєктом сприяла формуванню дружніх відносин);
- підвищилася мотивація до навчання (практична діяльність зробила навчання більш захоплюючим);

- сформувалась здатність до самостійного навчання.

Всі ці покращення безпосередньо впливають на інтелектуальний розвиток дитини, допомагають їй використовувати свій інтелект не тільки у навчанні, але й у пошуковій діяльності, у командній роботі, в побутових справах.

В 2-Б класі (контрольному) проєкти учні самостійно не виконували, вони отримали всю навчальну інформацію у вигляді презентацій.

Через два тижні був проведений контрольний етап дослідно-експериментальної роботи, на якому учням був знову запропонований той самий тест. Результати цього тесту (Додаток Ж) представлені у діаграмах (рис. 2,3, рис. 2,4).

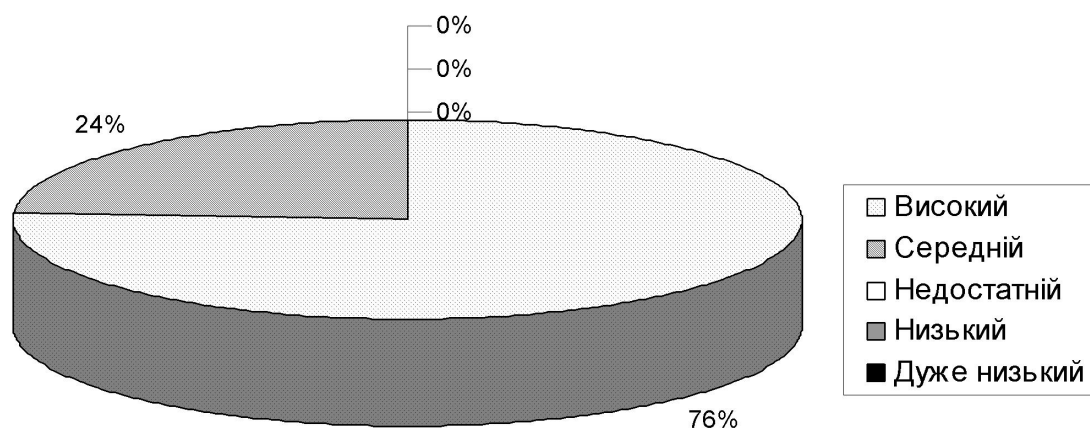

Рис. 2.3. Рівень розумового розвитку учнів 2-А класу (III етап)

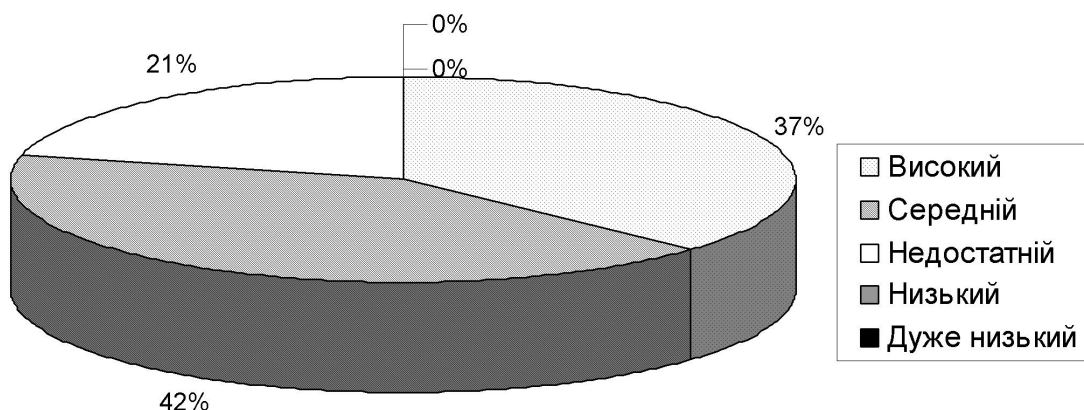

Рис. 2.4. Рівень розумового розвитку учнів 2-Б класу (III етап)

Зауважимо, завдяки проєктній діяльності відбулося значне покращення результатів тестування у експериментальному 2-А класі. Діти змогли дати відповідь на більшість запитань, тому рівень їхнього розумового розвитку підвищився. Учні з низьким і недостатнім рівнем підняли свій рівень до середнього і високого. Середній рівень показали 24% учнів, решта – досягли високого рівня. Загалом рівень всього класу визначається як високий.

В контрольному 2-Б класі рівень також підвищився, але не суттєво. З високим рівнем стало 37% молодших школярів, з середнім – 46%, з недостатнім – 21%, учні з низьким рівнем дещо підвищили свій показник.

Отже, виконання проєктів активізувало мотивацію та інтерес учнів експериментального класу до предмету. Школярі навчилися аналізувати, оцінювати інформацію і приймати рішення, що сприяло формуванню критичного мислення. Вони застосовували теоретичні знання у практиці, що допомогло розвинути практичні навички. Проєктна діяльність відбувалася в групах, що розвинуло навички співпраці та комунікації. Учні обирали теми та підходи, що відповідали їхнім інтересам і здібностям, що зробило навчання більш персоналізованим, були сформовані цінні життєві навички, необхідні для успішної діяльності в сучасному світі. Тому проєктна діяльність повинна супроводжувати весь процес навчання у початковій школі задля успішного інтелектуального розвитку молодших школярів.

Напрямами розвитку проєктної діяльності для молодших школярів можуть бути:

1. Інтеграція міждисциплінарних проєктів. Розвиток інтегрованих уроків, які поєднують різні предмети, сприяє створенню цілісного навчального простору. Наприклад, проєкти на теми навколишнього середовища можуть об'єднувати природничі науки, образотворче мистецтво, технології та мову. Такий підхід розширює світоглядний діапазон молодших школярів і дозволяє їм бачити взаємозв'язки між різними галузями знань.

2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Інформаційні технології відкривають нові можливості для проєктної діяльності.

Використання комп'ютерів, планшетів, інтерактивних дошок та Інтернету дозволяє учням створювати мультимедійні презентації, відеоролики, електронні книги, проводити дослідження онлайн. Це сприяє розвитку навичок роботи з інформацією та технологіями, які є важливими в сучасному світі.

3. Розвиток індивідуальних та групових проєктів. Поряд з груповими проєктами, важливо розвивати також індивідуальні проєкти, які дають можливість учням самостійно обирати тему і працювати над нею у власному темпі. Це допомагає дітям розвивати навички самостійного навчання, пошуку інформації та критичного аналізу. Групові проєкти, у свою чергу, розвивають командну роботу, що є важливим для соціалізації учнів.

4. Створення тематичних проєктів. Тематичні проєкти, пов'язані з культурними, історичними або екологічними аспектами, дозволяють учням глибше дослідити конкретні теми. Наприклад, проєкт на тему "Захист навколишнього середовища" може включати елементи досліджень, експериментів та створення моделей або плакатів. Такі проєкти допомагають учням краще зрозуміти глобальні проблеми і навчитися їх вирішувати.

5. Підтримка різних форм презентації результатів. Важливо заохочувати учнів використовувати різні форми презентації своїх проєктів, від усних виступів до відео та інтерактивних виставок. Це сприяє розвитку навичок публічного виступу, комунікації та самовираження. Учні можуть представляти результати своїх досліджень на шкільних виставках, конкурсах чи через онлайн-платформи.

6. Поєднання ігрових елементів із проєктною діяльністю робить навчання ще більш цікавим для молодших школярів. Наприклад, інтерактивні ігри, квести, рольові ігри можуть бути частиною проєктів, що допомагає учням засвоювати матеріал у легкій і захоплюючій формі.

Висновки до розділу 2

Проектна діяльність у початковій школі є потужним інструментом, який суттєво сприяє інтелектуальному розвитку молодших школярів. Аналіз державних стандартів, програм, зокрема інтегрованого курсу «Я досліджую світ», демонструє, що проекти інтегруються у навчальний процес як важливий елемент формування компетентностей учнів. Вони сприяють інтелектуальному розвитку, критичному мисленню, креативності, комунікативним умінням, а також умінням самостійно досліджувати інформацію.

Дослідно-експериментальна робота, проведена у Криворізькій гімназії № 121 показала, що впровадження проектної діяльності не лише покращує навчальні результати, а й підвищує рівень зацікавленості учнів, сприяє інтелектуальному розвитку. Завдяки проекту «Мандруємо країнами світу» спостерігалось значне зростання показників інтелектуальному розвитку молодших школярів: від зниження рівня тривожності до поліпшення навичок командної роботи та здатності до самостійного навчання.

Протягом експерименту учні мали можливість працювати у групах, що сприяло розвитку соціальних зв'язків і співпраці. Процес виконання проектів навчив дітей не лише аналізувати та синтезувати інформацію, а й ефективно презентувати свої результати, що є важливою складовою їхнього інтелектуального розвитку.

Результати дослідження підтверджують, що проектна діяльність є дієвим методом, який формує в учнів уміння вирішувати проблеми, критично оцінювати інформацію та застосовувати знання на практиці. Завдяки цьому, учні стали більш впевненими у собі, активними учасниками навчального процесу, готовими до нових викликів.

Отже, ми можемо зробити висновки, що проектна діяльність не лише відповідає сучасним вимогам навчання, а й допомагає формувати у дітей цінні життєві навички, необхідні для успішної адаптації у швидко змінюваному світі. Успішна реалізація цієї діяльності залежить від кваліфікації вчителя, його

здатності адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів і створювати підтримуюче середовище, де кожен учень відчуває свою цінність та значущість.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи результати дослідження, можна виокремити кілька ключових висновків, що відповідають поставленій меті та завданням досліджуваної теми.

У першому розділі був зроблений аналіз понять «інтелект» та «інтелектуальні здібності», де інтелект розглядається як складна структура розумових здібностей, що включає пам'ять, мислення, сприймання та уяву, а його розвиток є багатограним процесом. Підкреслено важливість комплексного підходу до розвитку інтелектуальних здібностей у молодших школярів, що сприяє їхньому успішному майбутньому.

Особливої уваги у контексті впровадження реформи «Нова українська школа» набуває проєктний метод навчання. Розглянуто історію виникнення терміна «проєкт» та еволюцію проєктної діяльності у методиці, зокрема, її вплив на розвиток учнівських метапредметних та особистісних результатів. Виділено ключові характеристики проєктної діяльності, її етапи, а також важливість для формування навичок співпраці, творчості та критичного мислення у молодших школярів. Визначено, що організація проєктів повинна відповідати інтересам учнів і сприяти їхній мотивації до навчання.

У цілому, проєктна діяльність є ефективним засобом розвитку освітнього процесу, що відповідає сучасним вимогам суспільства, особливо на інтегрованих уроках «Я досліджую світ». Вони сприяють формуванню цілісного уявлення про світ, розвитку пізнавальних інтересів і мотивації учнів, дозволяють уникнути розрізненості знань, активізують навчальний процес і підвищують його ефективність. Ці уроки допомагають дітям проявляти творчість, зацікавленість, а також засвоювати матеріал на більш глибокому рівні. Практика показує, що такі уроки позитивно впливають на успішність, комунікацію та загальний розвиток дітей. Інтеграція також відкриває можливості для нестандартного підходу у навчанні та інтелектуального розвитку учнів.

У початкових класах діти повинні навчитися наочно-образному, а згодом

словесно-логічному мисленню. Важливо формувати вміння аналізувати та синтезувати інформацію. Сприйняття у молодших школярів часто хаотичне; з часом вони вчаться виділяти суттєві деталі. Це можна підтримати через різноманітні проєкти. У дітей розвинена мимовільна увага, що потребує активних методів навчання для розвитку стійкої довільної уваги. Домінує короткотривала пам'ять, тому важливо застосовувати проєкти для тренування довготривалої пам'яті. Розвиток уяви у молодших класах можлива через творчі проєкти, які включають створення вигаданих персонажів чи історій.

Проєкти, описані у роботі, сприяють розвитку аналізу, концентрації, пам'яті, уяви та самоорганізації, що є критично важливим для успішного навчання в школі.

У другому розділі проаналізована важливість проєктної діяльності у контексті реформи «Нової української школи» (НУШ) та її відповідність державному стандарту початкової освіти. Проєктна діяльність вважається ключовим елементом освітнього процесу, що сприяє розвитку учнів у різних аспектах. Вона зорієнтована на формування у школярів ключової компетентності, такої як навички дослідницької діяльності. Учні вчаться знаходити нові матеріали, проводити дослідження, аналізувати інформацію та робити висновки. Важливими є також навички самостійності та відповідальності: молодші школярі навчаються планувати свою роботу, працювати у команді, що стимулює їхню відповідальність за результати.

Проєкти на уроках «Я досліджую світ» вимагають від учнів використовувати знання з різних дисциплін для вирішення комплексних завдань, що сприяє розвитку міждисциплінарного підходу та цілісного бачення світу. Проєктна діяльність є важливим інструментом для формування в учнів ключових компетентностей, міжпредметних навичок і практичного досвіду. Вона сприяє розвитку самостійності, критичного мислення, комунікації та співпраці, інтегруючи знання з різних дисциплін у цілісний освітній процес. Отже, найбільш ефективно проєктна діяльність може бути реалізована на інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

У типовій освітній програмі, розробленій О.Я. Савченко, проєктна діяльність є ключовим елементом освітнього процесу. Проєкти можуть бути пов'язані з будь-яким розділом курсу, охоплюючи природничі явища та соціальні проблеми. Програма передбачає різні типи проєктів: дослідницькі, творчі, практичні, інформаційні тощо. З роками навчання проєкти стають складнішими, вимагаючи від учнів більшої самостійності та відповідальності.

Програма Р.Б. Шияна також активно залучає дітей до проєктної роботи через масштабні творчі завдання. Вона підкреслює важливість співпраці між учнями, батьками та вчителями, хоча детально не описує технологію проєктів.

Аналіз концепцій НУШ і викладання курсу «Я досліджую світ» свідчить, що ця реформа є ключовою ініціативою Міністерства освіти і науки України, спрямованою на створення навчального простору, де учні отримують не лише знання, а й можливості для їхнього практичного застосування. Нова українська школа покликана стати місцем, де діти відчують задоволення від навчання, де їхня думка має значення, а критичне мислення є важливим елементом навчального процесу. Успішна реалізація реформи залежить від вчителя, який підтримує індивідуальність кожної дитини та створює сприятливе навчальне середовище.

Була розроблена програма організації і проведення проєктної діяльності на уроці «Земля – спільний дім для всіх людей» з курсу «Я досліджую світ». Основні етапи реалізації проєкту «Мандруємо країнами світу» включають:

- підготовчий етап: формування груп, підбір матеріалів, оформлення класу;
- початковий етап: активізація знань через обговорення та групову роботу;
- самостійна робота: збір інформації, обробка даних, створення презентацій;
- презентація результатів: представлення робіт та обговорення;
- заключний етап: рефлексія та обговорення вражень.

Також надані рекомендації щодо проведення проєктної діяльності, які включають створення підтримуючого середовища, адаптацію завдань,

використання різноманітних методів навчання, підтримку самостійності учнів і проведення після проєктного аналізу.

Дослідно-експериментальна робота проведена на базі Криворізької гімназії № 121. У дослідженні брали участь 40 учнів 2-А та 2-Б класів, де використовувалися адаптовані тести для оцінки рівня розумового розвитку.

На констатувальному етапі проведено первинну діагностику рівня інтелекту за допомогою тесту Е. Ф. Замбацявічене. Результати показали, що більшість учнів мають середній і низький рівень розвитку.

На формувальному етапі проведено інтегрований урок та виконані проєкти на теми: «Дивовижний Китай», «Чарівна Італія», «Загадковий Єгипет». Уроки включали ігрові технології та інтеграцію дисциплін, що сприяло розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та творчих здібностей.

Після двох тижнів проєктної роботи на контрольному етапі експерименту проведено повторне тестування, яке показало суттєве покращення рівня інтелекту учнів. Значна частина дітей піднялася з низького та середнього рівнів до високого.

Дослідження підтвердило, що проєктна діяльність ефективно підвищує інтелектуальний розвиток молодших школярів. Учні навчилися аналізувати, оцінювати інформацію, розвинули критичне мислення і навички співпраці, що підвищило їхню мотивацію до навчання. Результати свідчать про доцільність інтеграції проєктної діяльності в навчальний процес початкової освіти для досягнення успішних результатів у розвитку учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. №5. С.5-6.
2. Бритикова Г. В. Метод проєктів як сучасна педагогічна технологія. *Управління школою*. 2008. № 7. С. 26-28.
3. Буджак Т. Метод проєктів як засіб формування інтелектуальних здібностей учнів. *Хімія. Біологія*. 2000. № 10. С. 10.
4. Бичков А. В. Метод проєктів у сучасній школі. К. : ІВЦ АЛКОН, 2000. 47 с.
5. Василець Я. Є. Формування умінь проєктного навчання на уроках «Я досліджую світ» засобами підручників. *Інноваційна педагогіка*. Одеса : Гельветика, 2021. № 40. С. 67-72.
6. Василець Я. Є. Організація проєктної діяльності учнів в умовах дистанційного навчання. *Матеріали третього міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підростаючого покоління»* : зб. наук. праць в 2-х частинах / за ред. Страшка С. В. Вип. 3. Ч. 1. К.: Алатон, 2021. С 137-139.
7. Волощук В.М., Волощук І.С. Методичні основи діагностики інтелектуальної обдарованості. К.: Вид-во Національного пед. ун-ту імені М.Т. Драгоманова, 2009. 167 с.
8. Ващук О.В. Інтелектуальний розвиток особистості школярів у процесі вивчення природничих дисциплін. Житомир, 2017. 68 с.
9. Великий ілюстрований атлас світу / Дитяча енциклопедія. К. : Крістал Бук, 2023. 160 с.
10. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Я досліджую світ : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (У 2 ч.). Ч. 1. К.: Генеза, 2021. 160 с.
11. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Я досліджую світ : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (У 2 ч.). Ч. 2. К.: Генеза, 2021. 160 с.
12. Даніліна І. В. Навчальні проєкти у початковій школі. Харків : Основа, 2016. 160 с.

13. Деркунська В.А. Проектна діяльність дошкільників : начальніно-методичний посібник. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2012. 144 с.
14. Буров О. Ю., Рибалка В. В., Вінник Н. Д. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці: монографія / за ред. О. Ю. Булова. К. : ТОВ «Інфосистем», 2012. 258 с.
15. Демиденко О.Я. Основи краєзнавства. Харків.: Світ дитинства, 2012. 446 с.
16. Джонсон Д. Технологія проектування /Пер.с англ. В. Хомика.К.: Академія, 2003. 288 с.
17. Євдокімов В. І. Педагогічний експеримент: Навч. посібник для студентів пед. вузів. Харків: «ОВС», 2001. 148 с.
18. Єрмаков І. Г. На шляху до школи життєвої компетентності : проектний підхід. *Метод проектів : традиції перспективи, життєві результати*: практико-зорієнтований зб. К. : Департамент, 2003. С. 15-29.
19. Ільченко О. Г. Проектне навчання в інтегрованому курсі «природознавство» як умова міжмодульних зв'язків курсу. *Технології інтеграції змісту освіти: збірник наукових праць*. Вип. 7. Полтава : ПОІППО, 2017. С. 28-33.
20. Інтелект. Енциклопедія сучасної України URL: <https://esu.com.ua/article-12386>
21. Каневська О. Педагогічні задачі і ситуації. *Дивослово* 2003. №9. С.38-41
22. Кіпатрик В.Х. Метод проектів. Застосування цільової установки у педагогічному процесі / пер. с 7-го англ. вид. Е.Н. Янжул. К: Академія, 1995. 43 с.
23. Киричук В. О., Прашко О. В., Смотрич О. В., Марченко С. С. Проектні технології загальноосвітнього навчального закладу в системі навчально-виховного процесу: метод. посіб. К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2011. 72 с.
24. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. школа, 1989. 609 с.
25. Коберник О. М. Проектна технологія: історія, теорія і практика : монографія. Умань : ФОП Жовтий, 2013. 235 с.

26. Ковальчук В. І. Формування проектної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів: концептуальна модель. *Педагогічні науки*. 2015. № 28. С. 26–33.
27. Коллінгс Е. Досвід роботи американської школи за методом проектів / пер. с англ. С. Тюрберт. К. : Академія, 1996. 289 с.
28. Косович О. В. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Вип. 22. С.76-78.
29. Косогова О.О. Метод проектів на уроках зарубіжної літератури. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2008. 144 с.
30. Котелянець Л. Проектний метод навчання молодших школярів. *Рідна школа*. 2001. № 10. С. 47-48.
31. Кульматицька О., Литвинюк Г. Проектна діяльність в освітньому середовищі. К.: Bohdan Books, 2019. 128 с.
32. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання. Навчальний посібник. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
33. Лернер П. Проектування як основний вид пізнавальної діяльності школярів (на прикладі освоєння ПГ «Технологія»). *Завуч*. 2003. №7. С. 6-10.
34. Лисенко С. Про проекти. *Відкритий урок*, 2003. № 17. С. 17-18.
35. Логвін В. Метод проектів у контексті сучасної освіти. *Завуч*, 2002. № 26. С. 4.
36. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*, 2009. № 10. С. 16-21.
37. Мачинська Н. Інтегрований підхід у навчанні школярів початкової школи: теоретична основа та практичний аспект. *Молодь і ринок*. 2017. №9. С.31-36.
38. Мелашенко К. Технологія проектного навчання. *Завуч*. 2006. №13. С.12-14.
39. Мельниченко Б. Метод проектів за рубежом : минуле і сучасне. *Метод проектів : традиції, перспективи, життєві результати*. Практико зорієнтований збірник. К. : Департамент, 2003. С. 133-136.

40. Мельник Е.Л. Інтегроване навчання в початковій школі: Теорія і практика. К: КАРО, 2003. 192 с.
41. Метод проєктів в українській школі 1920–1930-х років / Педагогічний музей України / укладачі : В. О. Гайдей, О. П. Міхно ; наук. консультант О. В. Сухомлинська. Вінниця : Видавець ФОП Кушнір Ю. В., 2019. 192 с.
42. Метод проєктів : особливості застосування в початковій школі : посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, учнів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. К : *Київський міський педагогічний університет ім. Б. Д. Грінченка*, 2009. 42 с.
43. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати : практико зорієнтований збірник / ред. І. Єрмаков. Київ : Департамент, 2003. 500 с.
44. Метод проєктів у початковій школі / упорядн. : О. Онопрієнко, О. Кондратюк. К. : Шкільний світ, 2007. С. 128.
45. Милославська О. В. Інтелект як складова комунікативної компетентності студентів: автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, психологія особистості». Харків, 2011. 20 с.
46. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H.M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
47. Наріжних Л. А. Інтегроване навчання на уроках читання в молодшій школі: [Електронний ресурс] / Л. А. Наріжних. URL: <https://www.slideshare.net/efelenas/ss-29174087>.
48. Осмолівський А., Василенко Л. Від навчального проєкту до соціальної самореалізації особистості. *Шлях освіти*, 2000. № 2. С. 34-37.
49. Павловський В. Математичні проєкти в школі. *Радянська освіта*, 1997. № 5. С. 38–42.
50. Пашковська Н.В. Шкільні освітні проєкти як складові іміджу сучасного навчального закладу. *Управління школою*, 2003. № 35. С24 – 25.
51. Пейперт С. Зрушення свідомості: Діти, комп'ютерий ідеї: Пер. с англ. / Под ред. А.В. Беляєвої, В.В. Леонаса. К.: Академія, 1989. 224 с.

52. Перспективні освітні технології: Наук.-метод. посібник. /за ред. Г. С. Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560с.
53. Скрипченко О. В., Савченко О. Я., Скрипченко Н. Ф. Підвищення ефективності початкового навчання. К. : Рад. шк., 1997. 142 с.
54. Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. метод. посібник. К: Видавництво АСК, 2004. 192 с.
55. Проектна діяльність у школі / Упоряд. М. Голубченко. К. : Шк. світ, 2007. 128 с.
56. Проекти в початковій школі : тематика та розробка занять / за ред. Онопрієнко О. К. : Шкільний світ, 2008. 128 с.
57. Попова О.В. Творчі засади інноваційних процесів. Зб.наук.праць. *Ін-т Педагогіки і психології проф. освіти АПН України* К. 2000. Вип.19. С.6-10.
58. Прокопенко І.Ф. Педагогічна технологія. Харків: Основа, 1995. 105 с.
59. Психологія: підруч. Для пед.-вузів/ За ред. Костюка З-євид., доп. К. : Рад шк., 1968. 571 с.
60. Романовська М. Б. Метод проектів у навчальному процесі (методичний посібник). Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. 160 с.
61. Радул В.В. Діагностика майбутнього вчителя. К: Вища школа, 1995. 150 с.
62. Соколянський І. П. Педагогічна практика. *Рад. освіта*, 1926. № 12. С. 1–8.
63. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів. Видання друге, перероблене і доповнене. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2006. 36 с.
64. Савченко О.Я. Дидактика поч.шк.: Підруч для студ.пед.факультетів. К.: Генеза 2002. 368 с.
65. Сухомлинський Сто порад учителю. К. : Рад.шк., 1984. 254 с.
66. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 3-4 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с.

67. Тягло О. В., Цимбал П. В. Проектні технології : особливості впровадження у початковій школі. *Початкове навчання та виховання*. Х. : Основа, 2008. № 19-21.
68. Сухомлинська О. В. , Антонєць Н. Б., Березівська Л. Д. Українська педагогіка в персоналіях: навчальний посібник для студ. вузів : у 2 кн. Кн. 2 : ХХ століття / за ред. О. В. Сухомлинської. К. : Либідь, 2005. 552 с.
69. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: Навч. посіб. / За загальною редакцією В.І. Бондаря, В.М. Синьова. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2021. 428 с.
70. Українська мова: Енциклопедія / В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюкта ін. 2-ге вид., випр..і доп. К: Вид-во «Українська енциклопедія», 2004. 842 с.
71. Фенченко Г. Проектна діяльність учнів школи. *Рідна школа*. 2006. С. 25.
72. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. 2 вид. перероб. і доп. К.: Голов. Ред. УРЕ, 1986. 800с.
73. Фрейре П. Педагогіка пригноблених. К. : Видавництво Жуланського, 2003. 168 с.
74. Федорець Г.Ф. Проблема інтеграції в теорії та практиці навчання. Луцьк: РГПУ, 1989 . 94 с.
75. Чайка В. М. Педагогіка. URL:http://pidruchniki.com/10611207/pedagogika/metodi_stimulyuvannya_motivatsiyi_navchalno-piznavalnoyi_diyalnosti_uchniv
76. Шпак М. М. Психологія розвитку інтелекту молодших школярів: монографія Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2016. 372 с.
77. Ящук С.М. Організація проектно-технологічної діяльності учнів основної школи на уроках трудового навчання: Дис. канд. пед. наук, 13.00.02. - Умань, 2004. 202с.
78. Charters W.W. Systematic Topics, Multi-problems and Projects. Proceedings Illinois State Teacher's Association, 1917.

79. Education, philology, literature: the main factors in the development of the outlook of a child and an adult: collective monograph / Yatsenko L. etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2024. 380 p.
80. Kilpatrick W.H. The Project Method. *Teachers College Record*, 1918, September. P. 319-335.
81. Stevencon J.A. The Project and the Curriculum. *School and Home Education*, 1919, March. P. 146-151.
82. Stevencon J.A. The Project Method of Teaching. New York: The Macmillan Company, 1921. 305 p.
83. Woodhull J.F. Project Method in the Teaching of Science. *School and Society*, 1918. July. P. 41-44.

ДОДАТКИ

Додаток А

ТЕМА: Земля – спільний дім для всіх народів

Мета: ознайомити учнів з різноманітністю країн та народів світу; пояснити, чим схожі та чим вони відрізняються; розвивати вміння порівнювати та аналізувати культурні особливості; формувати повагу до різноманіття та взаєморозуміння між народами; розвивати пам'ять, увагу, мислення, вміння читати карту; навчити працювати в групах.

Обладнання: карти світу, ілюстрації з культурними символами різних країн, відеоматеріали про різні народи та країни, Великий ілюстрований атлас світу, набір кольорових олівців та папір.

Хід уроку

I. Організаційний момент

1. Привітання учнів.

Привіт, маленькі дослідники! Сьогодні у нас у класі – справжня експедиція! Готові досліджувати країни разом?

2. Визначення мети та завдань уроку.

Сьогодні ми з вами розпочинаємо дуже цікаву подорож! Наша мета на цьому уроці — дізнатися більше про різні країни та народи, які нас оточують. Кожна країна — це свій маленький світ зі своїми традиціями, їжею, святами та мовами. І ми будемо вивчати все це разом!

Ми дізнаємося, чим відрізняються країни одна від одної. Які у них смачні страви? Які традиції святкують люди?

Ми будемо вчитися поважати та цінувати різноманіття культур, адже кожен народ має свою унікальну історію та традиції.

Отже, давайте разом вирушимо у цю захоплюючу подорож! Чи готові ви?

Існує багато країн на планеті.

Кожна з них – диво, як в казці сюжети.

Мають вони свою мову й народи,

Традиції власні та власну природу.

В Італії піца пахне сирами,

У Франції ранком їдять круасани,

У Мексиці такос люблять гостренький,

А в Україні – борщик смачненький.

В Єгипті тисячоліття стоять піраміди,

А в Англії – Стоунхендж – камені-сусіди,

В Китаї Велика стіна – то спокій надійний,

Софійський собор – український граційний.

В Індії слон – то священна тварина,

Бобер у Канаді – майстер хатинок,
 Живе кенгуру в австралійських степах,
 Лелеки гніздяться на наших дахах.
 Дивує японської сакури цвіт,
 Голландський тюльпан весною розквіт,
 Калина червона в Україні росте
 І соняшник сонце шука золоте.
 Країн ще багато на нашій землі,
 Моря, океани, холодні й теплі краї.
 Мандруємо ними, пізнаємо світи,
 Бо світ – це загадка, розгадку знайди.

Н. Багарова

II. Актуалізація опорних знань

1. На якій планеті ми живемо? (Відповідь: Земля)
2. Які є частини світу? (Відповідь: Європа, Азія, Африка, Америка, Австралія, Антарктида)
3. Яка країна є нашою батьківщиною? (Відповідь: Україна)
4. Яка столиця України? (Відповідь: Київ)
5. Які країни ви ще знаєте? (Відповідь: Італію, Францію, Японію, США та інші)
6. Які національні страви ви знаєте з різних країн? (Відповідь: В Україні — борщ, в Італії — піца, у Японії — суші, у Франції — круасани)
7. Які свята святкують в Україні? (Відповідь: В Україні святкують Різдво, Великдень, День незалежності та інші)
8. Які державні символи нашої країни? (Відповідь: герб, прапор, гімн)

Гра «Знайди назву країни»

Клас ділиться на 3 групи і кожна отримує картки з назвами країн, що розбиті на дві частини. Виграє та команда, яка складе назви країн правильно і швидко.

1 група		2 група		3 група	
Арген	тина	Ніге	рія	Фран	ція
Іта	лія	Поль	ща	Норве	гія
Кана	да	Єги	пет	Укра	їна
Гру	зія	Ку	ба	Ки	тай

- Як називаються люди, що проживають на території цих країн?

Аргентинці

Нігерійці

Французи

Італійці
Канадці
Грузини

Поляки
Єгиптяни
Кубинці

Норвежці
Українці
Китайці

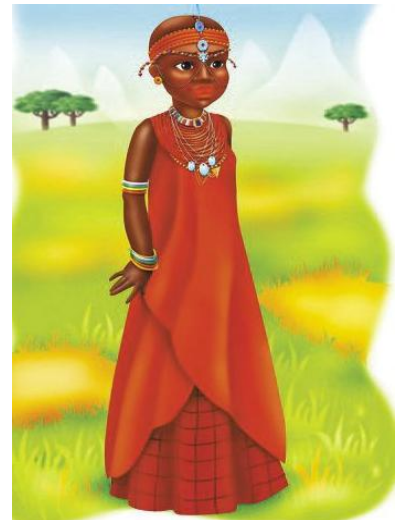
Погляньте на малюнки народів різних країн світу. Різноманітність народів світу є цінністю, яка сприяє взаєморозумінню та співпраці між культурами. Вивчення та повага до інших культур допомагають зберігати мир і гармонію в суспільстві.

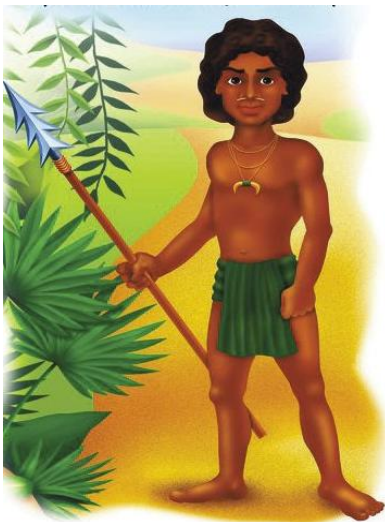
Німці (Германія)

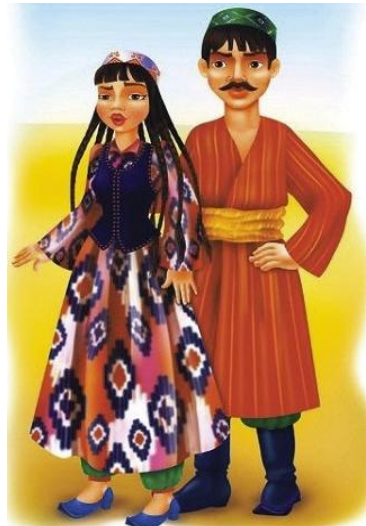
Шотландець (Велика Британія)

Масаї (Кенія)

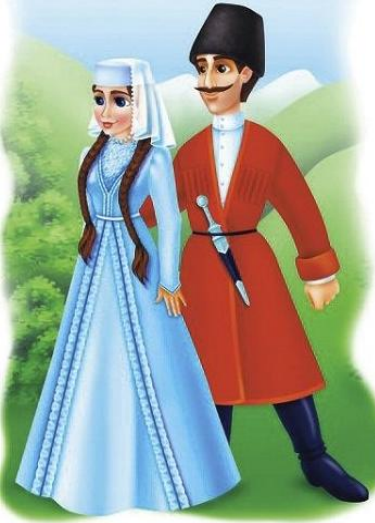
Папуас (Нова Гвінея)

Узбеки (Узбекистан)

Литовці (Литва)

Грузини (Грузія)

Молдавани (Молдова)

Індіанець (Канада)

Індіанка (Індія)

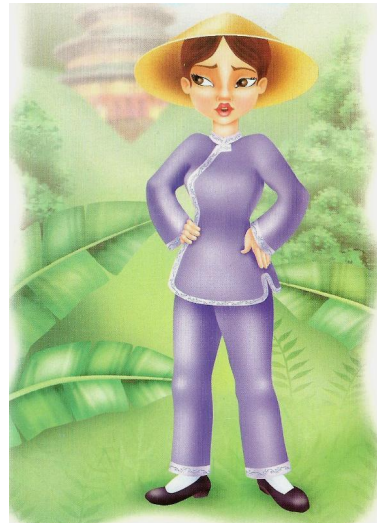
Алжирці (Алжир)

Українці (Україна)

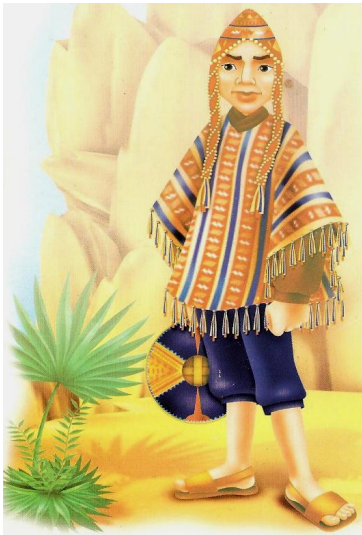
Японка (Японія)

Китаянка (Китай)

Іспанці (Іспанія)

Перуанець (Перу)

Греки (Греція)

Маорі (Нова Зеландія)

-Чим схожі люди всього світу? А чим вони відрізняються?

III. Повідомлення теми і мети уроку

–Як ви зрозуміли, на нашій планеті є багато країн, а в них мешкає безліч народів, які мають спільні риси та деякі відмінності. Сьогодні ми познайомимося з цікавими традиціями різних країн, їхніми звичаями, стравами, символами та культурою.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Розповідь вчителя.

Усі люди на Землі мають свою унікальність, і вчені вивчили ці відмінності, розділивши людство на раси. Кожна раса відрізняється зовнішніми ознаками, такими як колір шкіри, форма обличчя, волосся та очей. Це різноманіття стало результатом багатьох тисячоліть еволюції, коли наші предки почали розселятися по різних куточках планети.

Спочатку всі люди жили в теплій Африці, де умови життя були подібними. Але з часом деякі з них почали подорожувати та оселятися в інших регіонах. В цьому процесі виникли зовнішні відмінності, які допомагали людям пристосовуватися до нових умов.

Наприклад, в жарких і сонячних африканських країнах люди мають темний колір шкіри. Цей колір виконує захисну функцію від палючого сонця. Їхнє кучеряве волосся допомагає зберігати прохолоду, а широкий ніс і повні губи сприяють комфортному диханню в умовах спеки (рис. 1).

На північному заході, в країнах з холоднішим кліматом, живуть люди з білим кольором шкіри. Вони мають вузькі обличчя і довгі носи, які допомагають зігрівати холодне повітря, що вдихається. Їхнє волосся часто світле і пряме, що також допомагає захистити голову в суворих зимових умовах (рис. 2).

Люди з жовтуватим кольором шкіри, які живуть в Азії, мають особливі риси — плоске обличчя, пряме чорне волосся і вузький розріз очей. Ця раса сформувалася під впливом суворих природних умов, таких як пустелі та сильні вітри. Їхня шкіра стала товстішою, а очі звужилися, що допомагає захищати їх від вітру та пилу (рис. 3).

Рис.1
Негроїдна раса

Рис. 2
Європеїдна раса

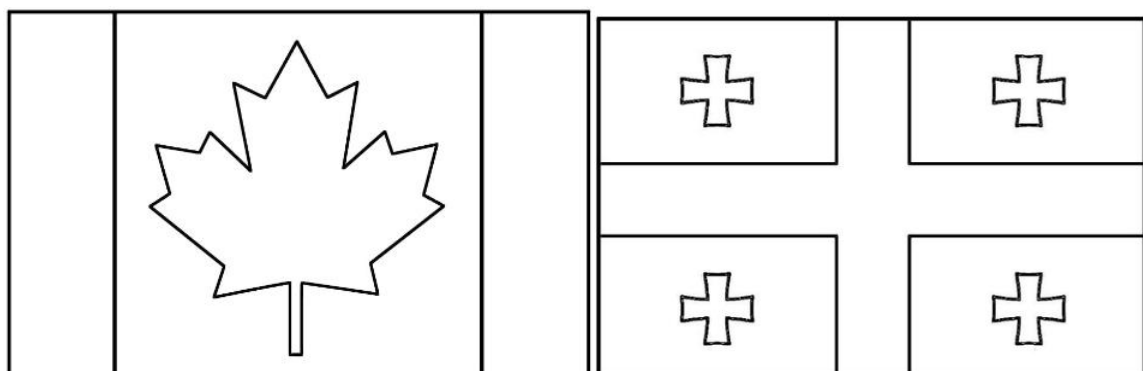
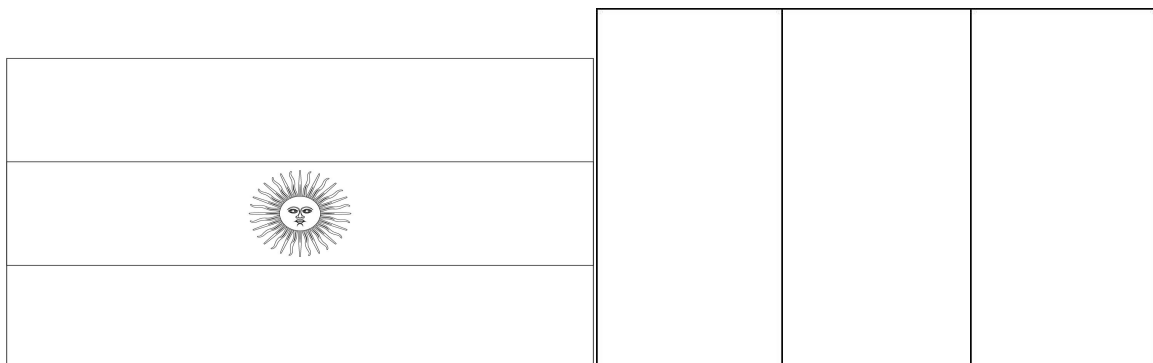
Рис. 3
Монголоїдна раса

Це різноманіття — не лише особливість зовнішності, а й свідчення того, як людина пристосовується до навколишнього середовища. Вивчаючи раси, ми не лише дізнаємося про фізичні риси, а й про багатство культур, традицій та способу життя, які є невід'ємною частиною людської історії. Отже, розуміння різноманітності людства допомагає нам цінувати кожну культуру і поважати унікальність кожної людини.

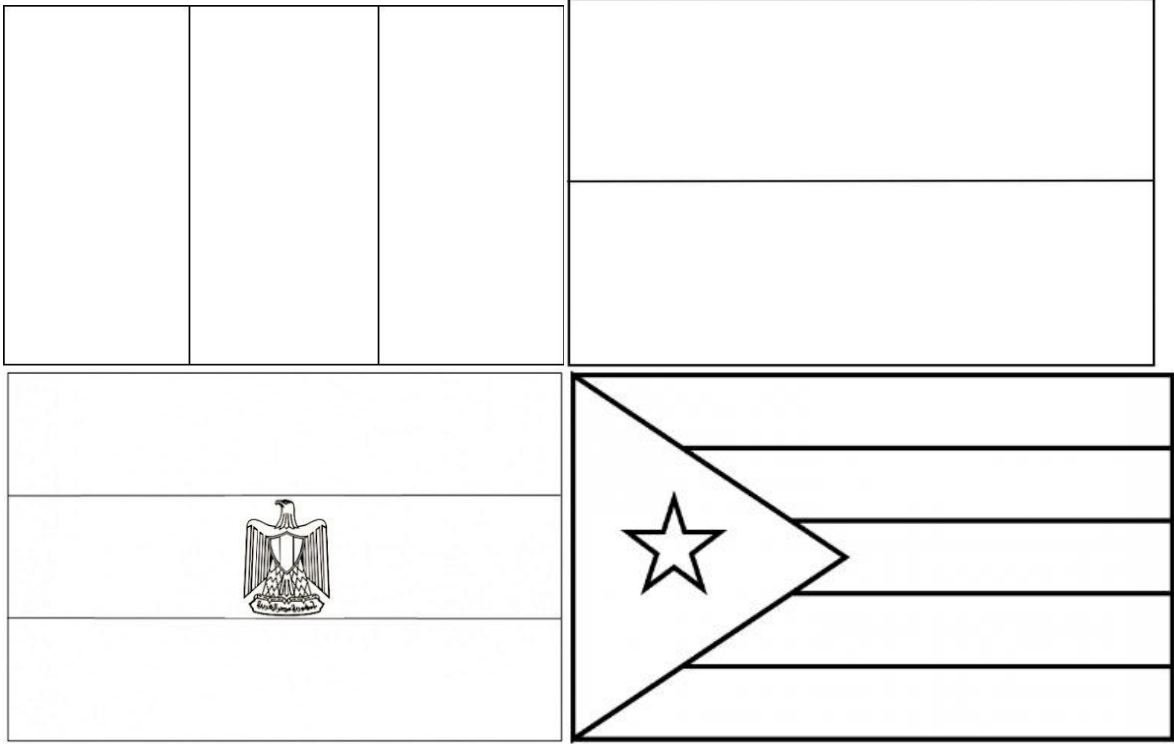
Гра «Розфарбуй прапор країни»

Кожній групі надаються малюнки-розфарбовки прапорів і Великий ілюстрований атлас світу [37], в якому вони повинні знайти свої країни та розфарбувати їхні прапори.

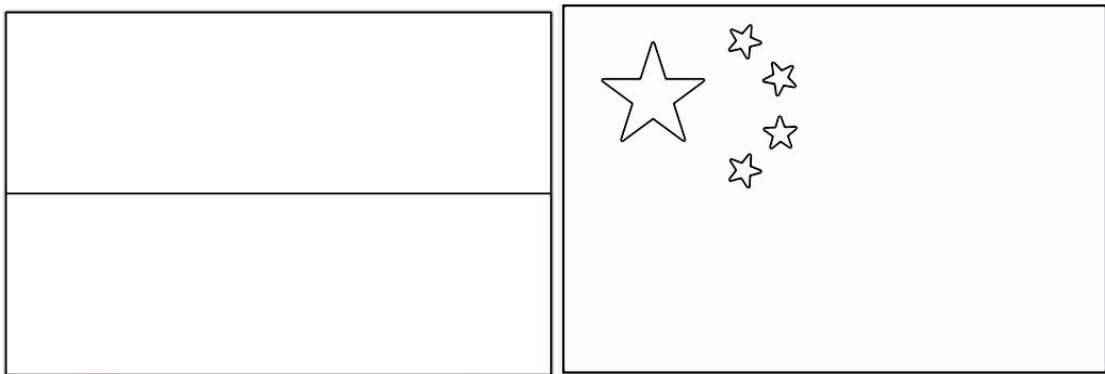
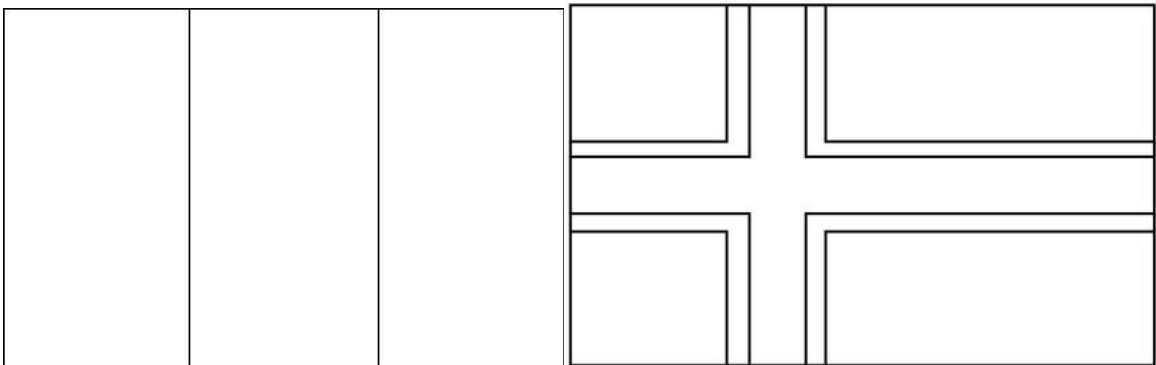
1 група

2 група

3 зруна

Фізкультхвилинка

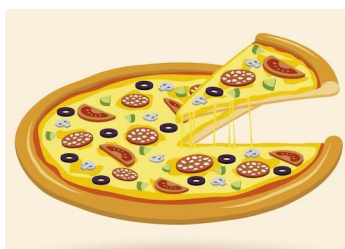
Ми мандруєм, ми мандруєм, *(покружляти на своєму місці)*
 Україною крокуєм. *(крокування на своєму місці)*
 Ось побачили Карпати, *(розведення рук у сторони)*
 Як вершину нам дістати? *(потягнутися вгору)*
 Заглядаємо в озерця, *(нахили тулуба вправо-вліво)*
 Не торкнутися нам дна! *(торкнутися руками підлоги, ніби зачерпнувши воду)*
 Так ми довго-довго йшли, *(крокування на своєму місці)*
 І до класу знов прийшли! *(присісти-піднятися)*

Гра «Впізнай країну за малюнком»

Діти отримують картки з малюнками, Вони повинні обрати який малюнок відповідає якій країні і обґрунтувати свою відповідь. Вчитель за потреби доповнює чи надає інформацію за малюнками повністю, якщо учні не змогли пояснити свій вибір або помилилися.

Танго – це не просто танець, це ціла історія! Він народився в Аргентині, у великих містах, таких як Буенос-Айрес. Спочатку його танцювали люди, які працювали в портах і на фабриках. Це був танець їхніх почуттів, їхньої радості і печалі. Сьогодні аргентинське танго популярне не лише в Аргентині, а й у багатьох країнах світу.

Піца має давню історію, що починається в Неаполі в 18 столітті. Саме там вона стала популярною серед простих людей. Піца була простою їжею, яку можна було швидко приготувати і їсти на ходу. У 1889 році піца отримала своє ім'я на честь королеви Маргарити Савойської. Повар зробив їй піцу з червоним томатним соусом, білим сиром моцарела та зеленим базиліком, щоб представити кольори італійського прапора.

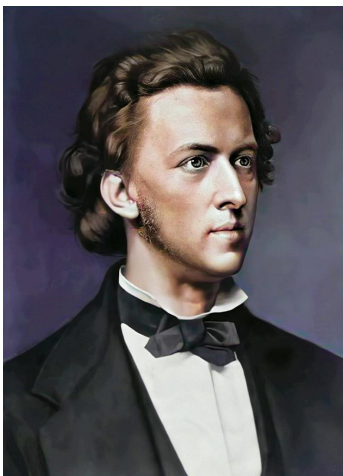
Канада є одним з найбільших виробників кленового сиропу у світі. Багато людей у Канаді святкують "сезон кленового сиропу", коли відбуваються фестивалі, де можна спробувати різні страви з цим смачним сиропом. Кленовий сироп додають до різних страв, таких як млинці, вафлі, йогурти та десерти. Його також можна використовувати в салатах або як соус до м'яса!

Для народного костюма грузинських чоловіків характерна військова строгість. Найбільш впізнавані елементи — це папаха і чоха (шапка і куртка). Широкий набірний пояс з кинджалом і підвісками є обов'язковим у костюмі джигіта. Його намагалися зробити красивим і дорогим. Жіночий грузинський народний костюм відрізняється грацією і прикрашається вишивкою з дорогих матеріалів, особливо на весіллях.

Герб Нігерії являє собою чорний щит з двома білими смугами, які об'єднуються, як буква Y. Вони представляють дві головних ріки, що течуть через Нігерію: річка Бенуе і річка Нігер. Чорний щит являє родючу землю Нігерії, у той час як двоє коней на кожній стороні символізують гідність і гордість. Червоний орел – символ сили, мудрості та панування. Він вказує на прагнення країни до розвитку і процвітання. Жовті квіти в основі (неправильно показані як червоні на зображенні) – національна квітка Нігерії.

Фредерік Шопен народився 1 березня 1810 року в містечку неподалік Варшави, Польща. Його батько був французом, а мати — полькою, що надало йому унікальну культурну спадщину. Шопен почав грати на піаніно вже в п'ять років і незабаром почав писати свої перші твори. Він був глибоко пов'язаний з польською культурою. У його музиці відчувається вплив народних мелодій і танців, таких як мазурка та полонез. Ці елементи надають його творам особливого шарму і емоційної насиченості.

Піраміди — це великі кам'яні структури, які були побудовані як гробниці для фараонів, правителів Давнього Єгипту. Піраміди побудовані з великою точністю і майстерністю. Єгиптяни використовували різні технології для обробки і транспортування каміння. Спорудження пірамід вимагало зусиль тисяч робітників, які працювали під керівництвом архітекторів. Піраміди мали важливе релігійне та культурне значення. Єгиптяни вважали, що після смерті фараони переходять до життя в потойбічному світі, тому вони будували величезні гробниці, які повинні були захищати їхні тіла і багатства.

Кубинські жінки мають яскравий і різноманітний стиль одягу, який відображає їхню культуру та традиції. Вони носять легкі, кольорові плаття з рюшами і вишивкою. Для доповнення образу часто використовуються яскраві аксесуари, такі як сережки, браслети та буси. Кубинки носять хустинки, щоб захиститися від сонця. Вони різноманітно їх зав'язують чи прикрашають квітами, що додає їм неповторного стилю.

Ейфелева вежа була збудована для Всесвітньої виставки в 1889 році, присвяченої 100-річчю Французької революції. Архітектором вежі став Гюстав Ейфель, і будівництво тривало два роки. Спочатку багато людей критикували проєкт, вважаючи його занадто сміливим і непривабливим. Вежа має висоту 300 метрів (приблизно 330 метрів з антеною) і складається з заліза. Вона важить близько 10 тисяч тонн. Ейфелева вежа була найвищою будівлею у світі до 1930 року.

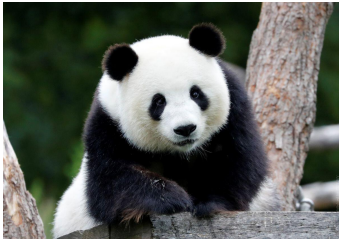

Вікінги — це скандинавські мореплавці і воїни, які жили між VIII і XI століттями. Вони були відомі своїми подорожами, грабежами і торговими експедиціями по всій Європі, а також в Гренландію і навіть в Америку. Їхні довгі кораблі, звані "дракар", мали характерні носи у формі драконів. Ці кораблі дозволяли вікінгам плавати по ріках і відкритих морях, що робило їх дуже ефективними мандрівниками. Вікінги мали багатий фольклор і міфологію. Вони вірили в багатьох богів, таких як Один, Тор і Локі. Вікінги були майстерними ковалями і ювелірами. Їхні нащадки стали предками сучасних народів Норвегії.

Вишиванка — це не просто елемент одягу, а символ української культури, традицій та національної ідентичності. В Україні вишивка стала важливою частиною народної творчості, передаючи через орнаменти і кольори інформацію про рід, регіон та навіть соціальний статус. Наприклад, квіти символізують любов і достаток, а геометричні фігури — гармонію та баланс. Червоний колір часто асоціюється з життям і родючістю, тоді як чорний символізує землю та стабільність.

Панда є одним із найвідоміших символів Китаю. Її чорно-біле забарвлення і миловидний вигляд зробили панду улюбленою у багатьох країнах. Раціон панди складається на 99% з бамбука. Вони мають потужні щелепи та зуби, які дозволяють їм їсти жорстку бамбукову їжу. Панди ведуть в основному самотній спосіб життя і можуть пересуватися на великі відстані в пошуках їжі. У Китаї панда вважається символом миру, дружби та гармонії.

VI. Підбиття підсумків.

- Що нового ви дізналися?
- Чим різні народи відрізняються один від одного?
- Чому важлива взаємоповага між різними культурами?
- Чи потрібно вивчати інші мови?

VII. Домашнє завдання.

Підготувати проєкт за поданим планом для кожної групи учнів і презентувати результати у вигляді презентації, доповіді, журналу, плакату чи відеоролику.

- 1 група: Дивовижний Китай
- 2 група: Чарівна Італія
- 3 група: Загадковий Єгипет

ПЛАН РОБОТИ НАД ПРОЄКТОМ

Тема: Дивовижний Китай

Мета: дослідити культуру, традиції та природну красу Китаю.

Кроки виконання:

1. **Вступ:**
  - Написати короткий абзац про історію Китаю.
2. **Географія:**
  - На контурній карті Китаю вказати столицю (Пекін) .
  - Написати кілька речень про річки та гори Китаю.
3. **Культура та традиції:**
  - Дослідити одну традицію або свято в Китаї (наприклад, Китайський Новий рік).
  - Намалювати малюнок, пов'язаний з цим святом.
4. **Їжа:**
  - Написати про улюблену страву (наприклад, локшина або рис).
  - Можна зробити колаж із зображеннями китайських страв.
5. **Природа:**
  - Намалювати тварину, що живе в Китаї (наприклад, панду або тигра).
  - Написати кілька фактів про цю тварину.
6. **Цікаві факти:**
  - Знайти три цікаві факти про Китай і записати їх (наприклад, про Велику Китайську стіну, найвищі гори тощо).

Презентація:

- Підготувати коротку презентацію про свої дослідження, використовуючи малюнки та факти.

Завершення:

- Обговорити, що нового дізналися про Китай і чому ця країна цікава.

ПЛАН РОБОТИ НАД ПРОЄКТОМ

Тема: Чарівна Італія

Мета: дослідити культуру, географію та традиції Італії.

Кроки виконання:

1. **Вступ:**
  - Написати коротке есе про історію Італії.
2. **Географія:**
  - На контурній карті Італії позначити столицю (Рим).
  - Написати кілька речень про природні об'єкти Італії (Апеннінські гори, Тірренське море).
3. **Культура та традиції:**
  - Вивчити одне традиційне свято в Італії (наприклад, карнавали у Венеції)
  - Зробити постер з інформацією про це свято.
4. **Їжа:**
  - Написати про улюблену страву (наприклад, піца або тирамісу).
  - Можна зробити колаж із зображеннями італійських страв.
5. **Природа:**
  - Знайти відео виверження вулкану Етна.
  - Написати кілька фактів про вулкани Італії.
6. **Цікаві факти:**
  - Підготувати рубрику "Цікаві факти про Італію", включаючи 3-5 найбільш вражаючих фактів.

Презентація:

- Підготувати коротку презентацію про результати дослідження, використовуючи зібрані матеріали.

Завершення:

- Провести класну виставку репродукцій відомих італійських художників, прослухати уривки з музичних творів Антоніо Вівальді та Енніо Моріконе.

ПЛАН РОБОТИ НАД ПРОЄКТОМ

Тема: Загадковий Єгипет

Мета: дослідити історію, культуру та традиції Єгипту.

Кроки виконання:

1. **Вступ:**
  - Коротко доповісти про розташування Єгипту та його історію.
2. **Історія:**
  - Розказати про найбільші піраміди (піраміда Хеопса) та Сфінкса.
  - Описати, хто такі фараони і чому вони були важливими. Розповісти про життя та правління одного з них (наприклад, Тутанхамона).
  - Розповісти про богів давнього Єгипту, таких як Ра, Ісіда та Осіріс. Можна створити плакат з малюнками та описами.
3. **Культура та традиції:**
  - Вивчити одне традиційне свято в Єгипті (наприклад, фестиваль Шам аль-Насім)
  - Зробити постер єгипетських костюмів.
4. **Їжа:**
  - Написати про національну кухню Єгипту.
  - Підібрати ілюстрації декількох єгипетських страв.
5. **Цікаві факти:**
  - Підготувати рубрику "Цікаві факти про Єгипет", включаючи 3-5 найбільш вражаючих фактів.

Презентація:

- Підготувати коротку презентацію про результати дослідження, використовуючи зібрані матеріали.

Завершення:

- Навести єгипетську систему числення.
- Пограти в гру «Відгадай число».

**МЕТОДИКА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ Е. Ф. ЗАМБАЦЯВІЧЕНЕ
(адаптована)**

I субтест

Інструкція. «Яке слово з усіх, що я назву, підходить найкраще?»

Завдання	Оцінка виконання в балах
1. На карті світу позначають... <u>дерев</u> а, <u>країни</u> , вітри, погоду, час.	1,9
2. У теплих краях мешкає...ведмідь, олень, вовк, <u>верблю</u> д, пінгвін	2,8
3. У році...24місяці, 3місяці, <u>12місяців</u> , 4місяці, 7місяців	2,7
4. Місяць зими...вересень, жовтень, <u>лютий</u> , листопад, березень.	2,3
5. В Україні не живе...соловей, лелека, синиця, <u>тука</u> н, шпак.	2,6
6. У країни є державні символи...часто, <u>завжди</u> , ніколи, рідко, іноді	2,2
7. Час доби...рік, місяць, тиждень, <u>де</u> нь, понеділок.	2,8
8. Вода завжди...прозора, холодна, <u>рідка</u> , біла, смачна.	3,3
9. Дерево завжди має...листя, квіти, <u>плоди</u> , <u>коріння</u> , тінь.	2,8
10. Пасажирський транспорт...комбайн, самоскид, <u>автобус</u> , екскаватор, тепловоз.	2,6

II субтест

Інструкція. «Одне слово з п'яти зайве, воно не підходить до всіх інших. Послухай уважно: яке слово зайве й чому?»

Завдання	Оцінка виконання в балах
1. Тюльпан, лілія, <u>картопля</u> , ромашка, фіалка.	2,6
2. Річка, озеро, море, <u>місто</u> , болото.	2,3
3. Борщ, вареники, сало, <u>суші</u> , пельмені.	2,7
4. Київ, Львів, <u>Вашингтон</u> , Донецьк, Рівне.	2,7
5. Шипшина, бузок, <u>каштан</u> , жасмин, троянда.	2,6
6. Курка, півень, <u>лебідь</u> , гусак, індик.	2,5
7. Танок, пісня, обряд, <u>суц</u> , свято	2,5

8. США, Великобританія, Перу, <u>Гімалаї</u> , Мексика.	2,4
9. Різдво, Новорічні свята, <u>День незалежності</u> , Великдень, Масляна	3,0
10. Фізична, <u>підземна</u> , адміністративна, політична, історична.	2,7

III субтест

Інструкція. «До слова «птах» підходить слово «гніздо». Скажи, яке слово підходить до слова «собака» так само, як до слова «птах» підходить слово «гніздо». Чому? Тепер потрібно підібрати пару до інших слів. Отже, огірок – овоч, а троянда ...»

	Завдання		Оцінка виконання в балах
1	Китай	Україна	2,1
	Пекін	Харків, Львів, <u>Київ</u> , Дніпро, Одеса	
2	Україна	Канада	2,5
	Європа	Африка, <u>Північна Америка</u> , Азія, Південна Америка, Австралія	
3	Археолог	Художник	2,3
	розкопки	Майданчик, <u>майстерня</u> , лікарня, школа, магазин	
4	Руда	Газ	2,6
	залізна	<u>Природний</u> , смердючий, бурий, мідний, рідкий	
5	Крим	Сицилія	2,4
	Україна	Фінляндія, <u>Італія</u> , Болгарія, Японія, Індія	
6	Північ	Захід	2,1
	південь	Холод, <u>схід</u> , компас, мох, горизонт	
7	Годинник	Термометр	2,5
	час	Скло, <u>температура</u> , ліжко, хворий, лікар	
8	Дністер	Ніл	2,2
	Україна	Китай, Іспанія, Аргентина, <u>Єгипет</u> , Грузія	
9	Панда	Кенгуру	2,2
	Китай	Австрія, Німеччина, <u>Австралія</u> , Антарктида, Казахстан	
10	Море	Океан	2,1
	Чорне	Східний, <u>Тихий</u> , Білий, Японський, Азовський	

IV субтест

Інструкція. «Яким загальним словом можна назвати...?»

Завдання	Оцінка виконання в балах
1. Африка, Євразія - ... (материки)	2,6
2. Кам'яне вугілля, нафта - ... (корисні копалини)	2,1
3. Прапор, герб - ... (державні символи)	2,9
4. Землетрус, блискавка - ... (явища природи)	2,2
5. Вовк, щука - ... (хижаки)	2,6
6. Колізей, Тадж-Махал - ... (археологічні пам'ятки)	3,0
7. Миколаївська, Донецька - ... (області України)	2,4
8. Гончарство, лозоплетіння - ... (народні ремесла)	2,8
9. Сахара, Атакама - ... (пустелі)	2,2
10. Ніагарський, Анхель - ... (водоспади)	2,2

Оцінка виконання учнями тестових завдань

Оцінка в балах за кожним завданням виходить шляхом підсумовування всіх правильних відповідей за даним субтестом. Максимальна кількість балів, яку може отримати школяр за виконання I-II субтестів, – по 26 балів, III – 23 бали, IV – 25 балів. Таким чином, загальна максимальна оцінка за всіма 4 субтестами складає 100 балів.

Інтерпретація отриманих школярем результатів проводиться таким чином:

100-80 балів – високий рівень розумового розвитку;

79-60 балів – середній рівень;

59-40 балів – недостатній (нижче середнього) рівень розвитку;

39-20 балів – низький рівень розвитку;

менше 20 балів – дуже низький рівень.

Додаток В

РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Клас 2-А

Дата _____

№	Прізвище, ім'я	Кількість балів	Рівень розвитку
1.	Акименко Максим	53,1	недостатній
2.	Борисюк Ольга	60,2	середній
3.	Гаврилюк Наталія	45,2	недостатній
4.	Гончаренко Катерина	52,7	недостатній
5.	Дяченко Максим	86,9	високий
6.	Клименко Маргаріта	39,8	низький
7.	Коваль Анастасія	70,9	середній
8.	Кравченко Єлизавета	78,7	середній
9.	Литвинюк Оксана	62,8	середній
10.	Мартинюк Анна	53	недостатній
11.	Мороз Наталія	71,7	середній
12.	Нікітченко Олег	76,2	середній
13.	Петрів Наталія	45,6	недостатній
14.	Прокопчук Лілія	76	середній
15.	Романюк Богдан	48,3	недостатній
16.	Сидоренко Богдан	83,7	високий
17.	Саєнко Тимофій	89,5	високий
18.	Тарасюк Володимир	62,3	середній
19.	Ткачук Артем	73,6	середній
20.	Федоренко Андрій	74,4	середній
21.	Шевченко Максим	84,2	високий
Середня кількість балів:		66,1	середній

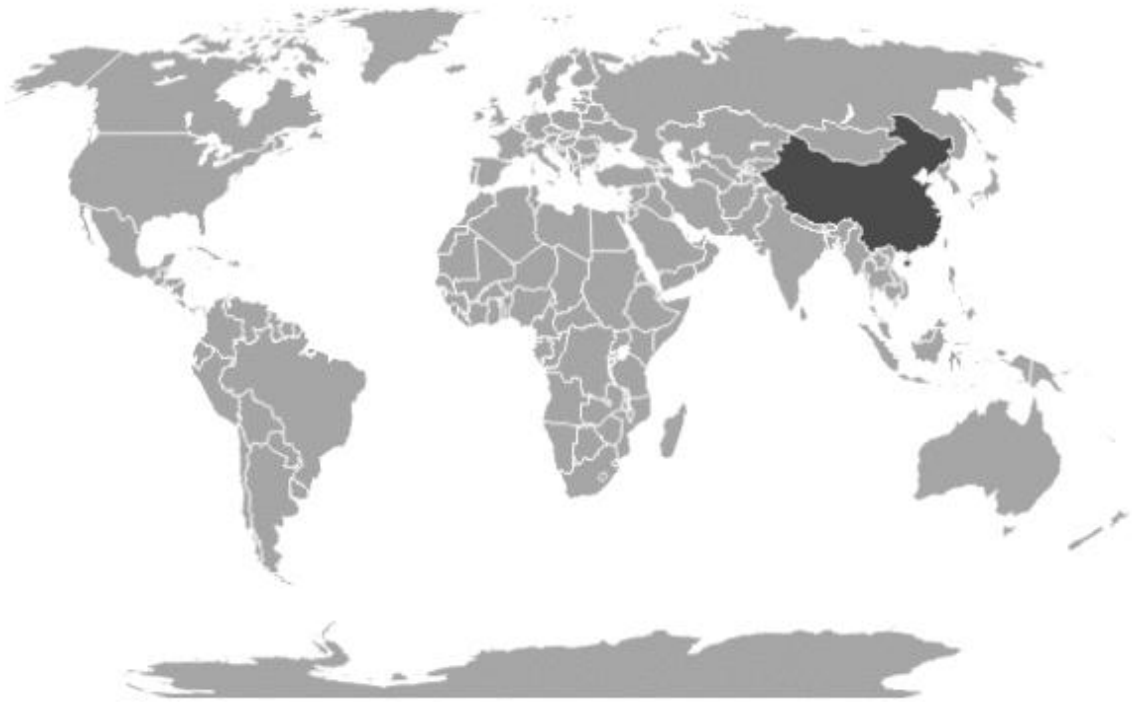
РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Клас 2-Б

Дата _____

№	Прізвище, ім'я	Кількість балів	Рівень розвитку
1.	Бондаренко Сергій	54,9	недостатній
2.	Бондаренко Софія	50	недостатній
3.	Гайсин Аліна	91,6	високий
4.	Іванченко Катерина	47,9	недостатній
5.	Климчук Уляна	84,2	високий
6.	Ковальчук Назар	89,3	високий
7.	Левченко Сергій	59,6	недостатній
8.	Лещук Олена	73,8	середній
9.	Литвинюк Роман	47,2	недостатній
10.	Ніколенко Богдан	89,3	високий
11.	Плахотнюк Артем	89,3	високий
12.	Сенюк Марк	50,8	недостатній
13.	Скічко Давид	57,4	недостатній
14.	Тарасов Максим	78,8	середній
15.	Тимчук Іван	66,1	середній
16.	Токарюк Жанна	57,6	недостатній
17.	Хасанова Аїда	76,7	середній
18.	Шаповал Євгенія	76,5	середній
19.	Шевченко Дмитро	38,6	низький
Середня кількість балів:		67,3	середній

Проект «Дивовижний Китай»

Китай — одна з найдавніших і найбільших країн світу, і його історія налічує понад п'ять тисяч років! Перші люди почали жити на території сучасного Китаю в доісторичні часи. Згодом виникли великі цивілізації, такі як династії Шан і Чжоу, які побудували міста та навчились обробляти метал.

Однією з найвідоміших династій була Хань, яка зробила багато для розвитку науки, мистецтва і торгівлі. Китайці винайшли папір, компас, порох і багато інших важливих речей, які змінили світ.

Велика Китайська стіна, яка захищала країну від ворогів, є символом великої історії Китаю. Культура Китаю дуже багата: тут святкують різні свята, пишуть вірші, малюють картини і готують смачну їжу. І сьогодні традиції та звичаї Китаю залишаються важливою частиною життя людей.

Герб Китаю

Прапор Китаю

Географія

Китай має багато великих річок і гір, які відіграють важливу роль у житті країни. Найдовша річка Китаю — це Янцзи, яка тече понад 6 тисяч кілометрів. Вона проходить через багато міст, зокрема Шанхай, і є важливим джерелом води для сільського господарства. Інша велика річка — Хуанхе, або Жовта річка, яка отримала свою назву через жовтуватий колір бруду, що тече в ній. Хуанхе відома своєю історією та численними повеннями, які змінили ландшафт.

Що стосується гір, то однією з найвідоміших є Гімалаї, де знаходиться Еверест — найвища гора світу, яка піднімається на 8848 метрів над рівнем моря. Гімалаї не тільки вражають своєю красою, але й є домом для багатьох рідкісних видів тварин і рослин. Інші важливі гірські системи включають Тянь-Шань і Куньлуни, які також славляться своїми мальовничими пейзажами. Гори в Китаї є чудовими місцями для туризму та походів, де люди можуть насолоджуватися природою та красивими краєвидами.

Річка Янцзи

Річка Хуанхе

Озеро тисячі островів

Водоспад Хукоу

Гори Уліньюань

Райдужні гори в Чжане

Гора Еверест (Джомолунгма)

Гори Гуйлінь

Китайський Новий рік — одне з найважливіших свят у Китаї, яке святкується за місячним календарем. Це свято зазвичай випадає на кінець січня або на початку лютого. Відзначають його протягом кількох днів, і кожен день має свої традиції.

Китайський Новий рік має коріння ще в стародавніх легендах, де монстр, на ім'я Ніан нападав на села щороку. Жителі відлякували його гучними звуками, яскравим світлом та червоним кольором. Ці символи стали не лише обороною від потвори, але й обов'язковими атрибутами святкування Нового року.

Перед святом люди прибирають свої домівки і прикрашають їх червоними ліхтарями та паперовими вирізками. Червоний колір символізує щастя і удачу. На свято сім'ї збираються разом, щоб святкувати і насолоджуватися смачною їжею, як-от пельмені та рисові кульки.

Один із найцікавіших моментів — це святковий феєрверк! Люди запускають феєрверки, щоб прогнати злих духів і зустріти Новий рік з позитивом. Ще однією цікавою традицією є подарунки в червоних конвертах, які символізують удачу і благополуччя.

Кожен рік в китайському календарі має свою тварину, наприклад, рік Дракона, Мавпи чи Щура. Вважається, що рік, у якому народився, впливає на характер і долю людини. Китайський Новий рік — це час радості, надії та нових починань!

Її легко і швидко приготувати, вона є джерелом вуглеводів, які дають енергію, із неї можна приготувати безліч різних страв. Що це за страва? Це **локшина** (мянь).

У Китаї локшина символізує довге життя і щастя. Її часто подають на день народження або під час свят. Чим довше локшина, тим більше щастя приносить людині. Тому важливо не різати локшину, коли її готують!

Локшину можна приготувати різними способами: варити, смажити, запікати або подавати холодною. Кожен метод надає їй унікального смаку і текстури. Існує безліч видів локшини, зокрема пшенична, рисова, яєчна, гречана та навіть бобова. Кожен вид має свої особливості і використовується в різних стравах.

Чи бачили ви колись ведмедя, який майже завжди їсть? Це велика панда, і вона обожає бамбук більше за все на світі! Велика панда, або бамбуковий ведмідь — одне з найвідоміших тварин на планеті. Вона виглядає як величезна м'яка іграшка з чорно-білою шерстю, тому її легко впізнати й усі її дуже люблять. У панди дуже велика голова з широким маленьким носом, коротке тіло і довгий хвіст, який може бути до 12 см завдовжки. Це досить велика тварина: її вага може сягати 130 кг (стільки важать дві дорослі людини!), а зріст — майже 2 метри. На широких лапах у панди є міцні пазури, які допомагають їй лазити по деревах. А ще у панди є особливий "палець" на лапі, який дозволяє їй легко тримати навіть найменші гілочки бамбука.

У панди зуби спеціально створені для того, щоб жувати твердий бамбук. Панда зазвичай їсть лише бамбук, але іноді вона може перекусити й іншими рослинами, а також грибами, яйцями, пташками та гризунами. Зазвичай панда їсть сидячи, тримає гілку бамбука своїм спеціальним пальцем і ще двома пальцями на лапі обдирає з нього тверду кору і потім повільно жує. Панда може їсти і молоді соковиті гілки, і старі стебла, і навіть коріння. Вони можуть їсти до 12 години на день і з'їдають до 18 кілограмів бамбука за один раз.

Великий бамбуковий ведмідь дуже добре лазить по деревах, і робить це як справжній акробат: він може забиратися на найвищі дерева і навіть зупинятися на найтонших гілках. І ще панди вміють смішно кататися вниз головою крутими гірками, коли хтось їх переслідує. При цьому вони притискають свої передні лапи до очей, щоб захистити їх, а задні лапи — до живота.

У панд дуже повільно ростуть дітки. Вони стають дорослими лише тоді, коли їм стукне 6–7 років. У панди народжується 1-2 малюка. Панди народжуються дуже маленькими, вагою всього 150 г, це в тисячу разів менше від ваги дорослої тварини! У малюків очі відкриваються лише через 3 тижні, а мама годує їх молоком майже цілий рік. Панди — це дуже дбайливі мами, вони майже завжди поряд із дітками і часто з ними граються.

На відміну від багатьох інших ведмедів, панди не впадають в зимову сплячку. Їхній раціон не дозволяє накопичити достатньо жиру для тривалої сплячки.

На сьогоднішній день панди на межі вимирання (їх залишилося біля 1000). Ці кумедні створіння можуть зникнути через байдужість людей до природи. Бамбукові ліси нещадно вирубуються, тому пандам все важче вижити. До того ж, бамбук цвіте приблизно раз на півстоліття, дає насіння і гине.

Цікаві факти

Велика Китайська стіна – одна з найбільших архітектурних пам'яток та важливе місце військової охорони Пекіна. Довжина стіни – 21 196 км, щоб пройти її повністю, знадобиться 1,5 роки.

Стіна будувалася задля захисту кордону Китаю від кочових народів. І спочатку зі своїми обов'язками вона справлялася не дуже добре. Стіна в багатьох містах була невисокою і спочатку складалася з землі і глини, а знайти дірки в ще недобудованій споруді не становило труднощів. До того ж, складно було забезпечити охорону такої великої території.

Незважаючи на неймовірну довжину Великої китайської стіни, вона була побудована повністю вручну. Будівництво стіни почалося понад 2 000 років тому, і будувалася вона за допомогою простих інструментів, таких як лопати та кошики. Робітники, які будували стіну, були переважно селянами і солдатами, і вони невпинно працювали над будівництвом стіни протягом кількох століть.

Цікавинки!

- У Китаї прийнято обідати у великій компанії друзів чи родичів – їсти потрібно неквапливо із задоволенням. Якщо замовляють суп, його принесуть у одній дволітровій тарілці на всіх.

- Китайці вважають малюків до 5 років святими створіннями, яким можна абсолютно все – дітей не лають, хоч би як сильно вони не балувалися.

- У магазинах Китаю продається чимало продуктів, здатних здивувати: солодка копчена ковбаса, насіння зі смаком м'яси, цукерки з м'яса, хліб різних кольорів, копчені курячі лапки тощо.

Проект «Чарівна Італія»

Уявіть собі країну, де сонце світить яскраво, море ласкаво плескається об береги, а міста сповнені історії. Це Італія – країна піци, пасти та Пізанської вежі!

Колись Італія була центром могутньої Римської імперії, яка правила величезною територією. Римляни були талановитими будівельниками, вони зводили величні споруди, прокладали дороги і створили власну мову – латину, від якої походять багато слів у сучасних мовах. З часом Римська імперія стала занадто великою, щоб нею можна було ефективно управляти. Варвари – племена з півночі – захопили Рим, і почався новий період в історії Італії. Після падіння Римської імперії в Італії з'явилися численні міста-держави, кожне з яких мало свої закони і правителів. Венеція, Флоренція, Мілан – це лише деякі з них. Протягом багатьох століть Італія була розділена на безліч маленьких держав. Лише у ХІХ столітті італійці об'єдналися в одне королівство.

Відомі художники, такі як Леонардо да Вінчі та Мікеланджело, жили і створювали свої твори в Італії.

Сьогодні Італія – це красива країна з багатою історією і культурою. Італійці пишаються своїми традиціями, мистецтвом і кухнею. Вони створили безліч видатних творів мистецтва, винаходів і наукових відкриттів: телескоп, парашут, танк, підводний човен.

Італія – країна на півдні Європи. На карті її обриси нагадують чобіт, тому її легко знайти. Італія дуже красива. Її береги омивають одразу п'ять морів, на ній височіють Апеннінські гори, які дали назву всьому півострову, їй належать великі острови – Сицилія та Сардинія. В Італії теплий клімат, сприятливий для вирощування фруктів та овочів. Звичайний італійський пейзаж — золотисті поля з пшеницею, схили гір з виноградниками, оливкові гаї, сади з апельсиновими та лимонними деревами.

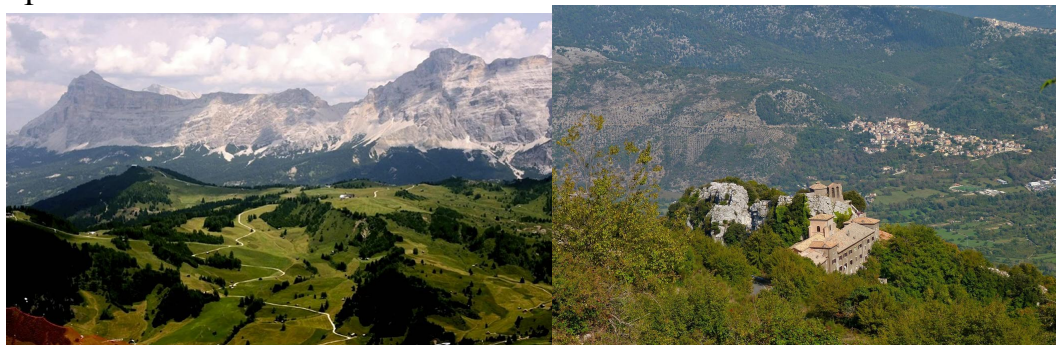
Апенніни – це не дуже високі гори, але вони дуже красиві. Тут можна знайти високі вершини, глибокі ущелини, густі ліси і навіть вулкани! З Апеннін починається багато річок, які несуть воду в міста і села. Гори захищають Італію від холодних вітрів.

В Апеннінах багато лісів, які очищають повітря, а ще там ростуть різні квіти і трави. Багато людей приїжджають в Апенніни, щоб покататися на лижах взимку, або просто погуляти лісом влітку.

Найвища гора в Апеннінах називається Корно-Гранде. В Апеннінах є вулкан Везувій, який вивергався багато разів. В горах збереглися старі замки і монастирі.

Корно-Гранде

Венеціанський карнавал

Венеціанський карнавал – це магічне свято, яке відбувається у казковому місті Венеція. Починається завжди великою парадою на воді. Людивкостюмах розкішно прикрашені золотими та срібними масками, щороблять їх схожими на персонажів казок.

У Венеції всі одягають фантастичні костюми, і найвідомішими є маски. Вони можуть бути абсолютно різними: від страшних до веселих, барвистих і навіть трішкі сумних. Діти та дорослі насолоджуються цим святом, тому що це час для веселощів, музики, танців і смачних солодощів.

На вулицях проводяться різні вистави, змагання та концерти. Навіть найбільш звичайні місця перетворюються на сцену для чарівних вистав. Карнавал завершується великим феєрверком, який розцвічує нічне небо. Це прекрасне свято приносить радість і дивовижні спогади для всіх учасників!

Моя улюблена страва – піца

Моя улюблена страва – це піца! Коли я чую слово "піца", в мене одразу ж починає текти слинка.

Уявляєте, яка вона смачна? Тоненьке, хрустке тісто, ароматний томатний соус, розплавлений сир... ммм! А скільки різних начинок можна додати! Я люблю піцу з грибами, ковбасою і, звичайно ж, з великою кількістю сиру.

Моя найсмачніша піца була в італійському ресторані. На ній було багато різних сортів сиру, свіжі помідори, печериці та ароматна рукола. Вона була такою смачною, що я з'їв цілу велику шматку!

Пам'ятаю, як ми з татом готували піцу вдома. Це було так весело! Спочатку ми змісили тісто, потім розкочували його, виклали на нього томатний соус, начинку, сир, оливки поставили в духовку. А коли піца була готова, ми всією сім'єю сідали за стіл і з апетитом її їли.

Я часто прошу маму купити мені піцу. Піца нагадує мені про веселі часи, коли ми з друзями ходимо в піцерію. А ще я мрію поїхати до Італії, де піцу готують найсмачнішу в світі!

Піца – це не просто їжа, це маленьке свято!

Італійські страви

Брускетта

Лазанья

Різотто

Паста болоньезе

Тірамісу

Канолі

Природа

Вулкани

Етна, найвищий і найактивніший вулкан Європи, є справжньою природною дивовижею та одним з найвідоміших символів Сицилії. В давньогрецькій міфології Етна вважалася кузнею бога Гефеста, де він викував зброю для богів.

Висота Етни постійно змінюється через виверження та обвали. Кожне виверження може додати або відняти кілька метрів від її висоти.

Виверження Етни спостерігалися ще в давньогрецькі часи. Вулкан продовжує бути активним і сьогодні.

На схилах Етни вирощують виноград, фрукти та оливки.

Везувій – один з найвідоміших вулканів у світі, який знищив місто Помпеї у 79 році н.е. Потоки лави рухалися зі швидкістю понад 100 км/год і поховали місто під шаром попелу та пемзи.

Везувій і зараз залишається непередбачуваним. Вчені не можуть точно сказати, коли відбудеться наступне велике виверження.

Везувій розташований всього в кількох кілометрах від Неаполя, одного з найбільших міст Італії. Це робить його одним з найбільш небезпечних вулканів світу.

Стромболі – постійно активний вулкан. Це невеликий острів, майже повністю зайнятий вулканом.

В давнину Стромболі вважався островом чаклунів і відьом. За давньогрецькими міфами, в печерах Стромболі жив бог вітрів Еол.

Під час вивержень Стромболі викидає великі шматки лави, які називаються вулканічними бомбами.

Цікаві факти

Колізей у Римі є одним з нових семи чудес світу і найбільшим амфітеатром, коли-небудь побудованим.

У **Вероні**, місті Ромео і Джульєтти, туристи можуть відвідати будинок Джульєтти і залишити листа з проханням про пораду в любовних справах.

Венеція побудована на 118 маленьких островах, з'єднаних більше ніж 400 мостами.

Італійський **автомобільний дизайн** є одним із найвідоміших у світі: Ferrari, Lamborghini, Maserati та Alfa Romeo народилися саме тут.

Національний символ Італії – **верба**, дерево, що часто зустрічається по всій країні.

Капучино – це італійський винахід. Традиційно його п'ють тільки на сніданок, італійці вважають, що пити капучино після обіду – це щось незвичне.

В Італії понад 140 різновидів **паст**, кожна з яких має свою унікальну форму та назву.

Середній італієць з'їдає приблизно 23 кг **макаронів** на рік.

Піца походить з Неаполя, і перша піцерія, що відкрилася у 1738 році, досі існує.

Багато італійців роблять коротку перерву на сон вдень – **сієсту**.

В **Іврее**, щорічно влаштовується бійка апельсинами. Це як битвасніжками, тільки з амітьснігувикористовують тонни апельсинів.

6 січня, у свято Епіфанії, італійські діти чекають на відвідин від доброї відьми Бефани, яка приносить їм солодощі та маленькі подарунки. Вважається, що вона літає на мітлі і заходить через димар.

Проект «Загадковий Єгипет»

Єгипет розташований у північно-східній частині Африки і має вихід до Середземного моря на півночі та Червоного моря на сході.

Уявіть собі гарячу пустелю, де пісок сяє золотом під палючим сонцем. Посеред цієї пустелі тече велика річка Ніл, яка дарує життя всьому навколо. Саме тут, на берегах Нілу, багато тисяч років тому виникла одна з найдавніших цивілізацій світу – Стародавній Єгипет.

Єгиптяни вірили, що їхні правителі – фараони – були не просто людьми, а справжніми богами. Вони носили красиві золоті корони і жили в розкішних палацах. Фараони будували величезні піраміди, щоб після смерті їхні душі могли піднятися на небо.

Піраміди – це величезні кам'яні споруди, які й досі вражають уяву. Їх будували тисячі робітників протягом багатьох років. Найвідоміші піраміди розташовані в Гізі. У середині пірамід ховали фараонів разом з їхніми скарбами.

Біля однієї з пірамід в Гізі стоїть величезна статуя зі левиною головою і людським тілом – Сфінкс. Вчені досі сперечаються про те, хто і для чого створив цю загадкову споруду.

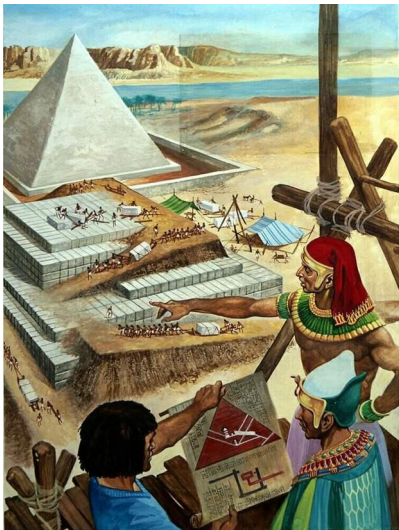
Звичайні єгиптяни займалися землеробством, вирощуючи пшеницю, ячмінь і овочі. Вони також були вмілими ремісниками: виготовляли посуд, ювелірні вироби, меблі. Діти ходили до школи, де їх вчили писати і рахувати.

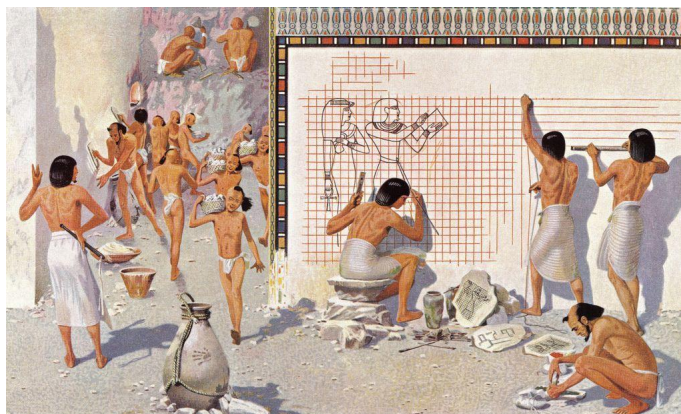
Єгиптяни писали за допомогою ієрогліфів – малюнків, які позначали слова або звуки. Ієрогліфи наносили на папірус або висікали на камені. Довгий час ніхто не міг розгадати таємницю цих дивних знаків.

Сьогодні Єгипет – це популярна туристична країна. Мільйони людей з усього світу приїжджають помилуватися пірамідами, Сфінксом і іншими пам'ятками стародавньої цивілізації.

Стародавній Єгипет – це країна загадок і таємниць. Ми досі не знаємо всіх відповідей на питання про те, як жили єгиптяни, як вони будували піраміди і багато іншого. Саме тому Єгипет завжди приваблював дослідників і мандрівників.

Історія Стародавнього Єгипту вчить нас тому, що люди з давніх часів прагнули до знань, будували великі споруди і створювали прекрасні твори мистецтва.

Піраміда

Хеопса, також відома як Велика піраміда Гізи, є однією з найвідоміших будівель світу. Вона знаходиться в Єгипті, поблизу міста Каїр. Піраміда була побудована для фараона Хеопса приблизно 4500 років тому.

Побудова такої величезної споруди була неймовірно складною роботою. Єгиптяни використовували кам'яні блоки вагою в кілька тонн, які доставляли до місця будівництва за допомогою спеціальних пристроїв. Вона складається з приблизно 2,3 мільйона кам'яних блоків. Як єгиптяни змогли побудувати таку гігантську споруду без сучасних технологій, досі точно невідомо.

Піраміда Хеопса – найбільша з усіх єгипетських пірамід. Вона заввишки 146 метрів – це як 48-поверховий будинок!

У середині піраміди є тунелі і камери, де зберігали тіло фараона і його скарби. Вчені досі не знайшли в піраміді скарбів фараона Хеопса. Можливо, їх уже давно викрали або ж вони ще чекають на своїх відкривачів.

Піраміду Хеопс вважають одним із семи чудес стародавнього світу. Вона є символом мудрості та майстерності стародавніх єгиптян.

Піраміда Хеопс залишається загадкою для багатьох дослідників і туристів, які захоплюються її величчю та красою. Вона нагадує нам про величезні досягнення наших предків і їхню здатність створювати неймовірні речі.

Сфінкс—

це величезна статуя з тілом лева і головою людини, яка стоїть поруч з пірамідами в Гізі, Єгипет. Ця гігантська скульптура вирізьблена з великого каменю і має довжину близько 73 метрів та висоту 20 метрів.

Історія Сфінкса сягає близько 4500 років назад. Вважається, що він був збудований для фараона Хефрена, обличчя Сфінкса, ймовірно, зображає саме його. Сфінкс охороняє піраміди, дивлячись насход сонця, наче сторож древніх таємниць іскарбів.

Під Сфінксом є підземні ходи та камери, які ще повністю не досліджені.

Сфінксом завжди захоплювались, адже він символізує силу і мудрість. Стародавні єгиптяни вірили, що Сфінкс має магічні здібності, і тому наділяли його особливим значенням. Деякі кажуть, що Сфінкс задавав мандрівникам загадки, і ті, хто не міг на них відповісти, гинули.

Сьогодні Сфінкс є однією з найвідоміших пам'яток Єгипту і приваблює туристів з усього світу, які приїжджають, щоб побачити це величне чудо стародавнього світу.

світ.

Фараони також мали армію, щоб захищати країну від ворогів, і багаторадників, які допомагали їм управляти. Вони приймали закони і вирішували важливі питання для своєї країни. Отже, фараони були дуже важливими людьми в історії Єгипту і залишили нам багато загадкових і цікавих пам'яток.

Один з фараонів – юний **Тутанхамон**. Хоча він правив недовго і був ще зовсім молодим, коли помер, його ім'я стало одним із найвідоміших в історії.

Він прийшов до влади ще зовсім юним хлопчиком 9 років і правив країною протягом кількох років. Хоча він не був таким великим воїном чи будівельником, як деякі інші фараони, саме його ім'я стало символом стародавнього Єгипту.

Фараон помер у 18 років і, як вважає більшість дослідників, несподівано. Тому для нього не встигли видобати персональну гробницю і поховали у підвалі, підготовленому для когось із чиновників рангом нижче та відповідно меншого розміру.

Потім про його могилу взагалі забули — у наступних поколіннях Тутанхамон через відсутність досягнень авторитетом не користувався. Вхід у гробницю завалили кам'яними уламками та забудували будиночками робітників.

Археолог Говард Картер дуже довго шукав гробницю, за перші 15 років він відкопав лише кілька горщиків і два будиночки стародавніх будівельників. А далі, як часто буває у великих відкриттях, стався щасливий випадок.

Хлопчик-водонос випадково помітив у піску біля руїн стародавніх будиночків сходи, які, як виявилось, вели до гробниці. 26 листопада 1922 року

Фараони

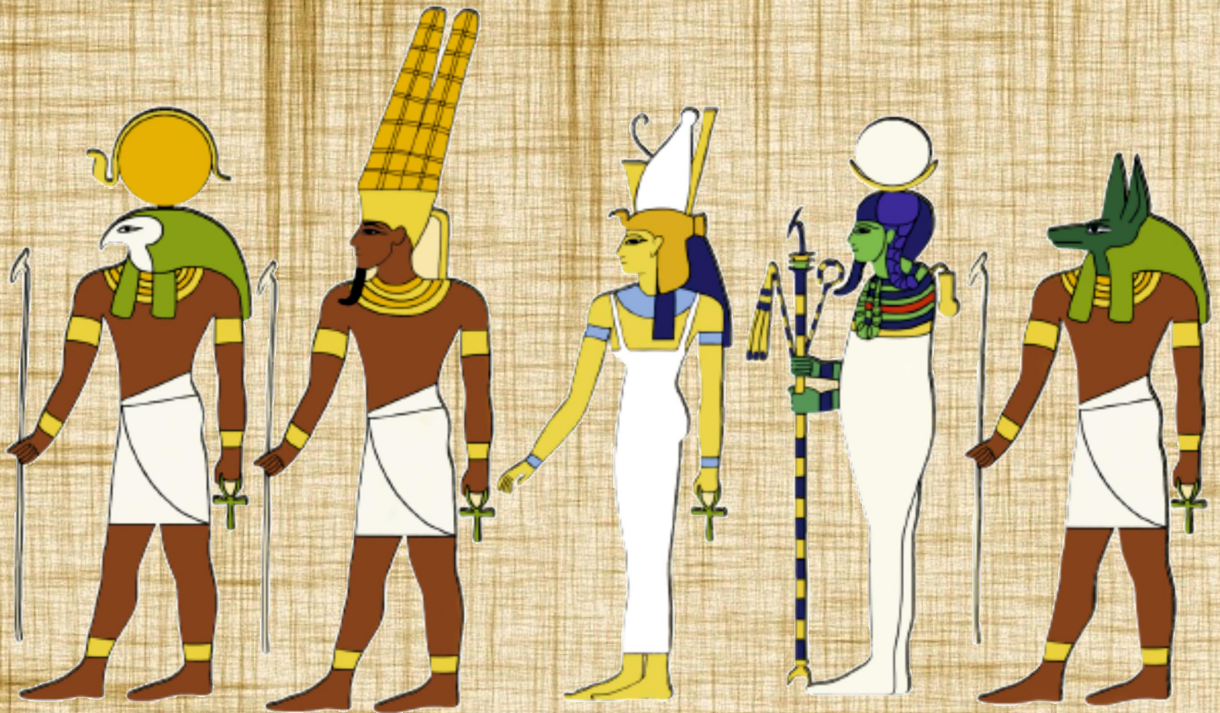
— це давні правителі Єгипту, які мали не лише політичну, але й релігійну владу. Уявіть їх як королів і королеву, але з особливою силою і повагою. Вони вважалися живими богами на землі і мали завдання захищати свій народ і підтримувати порядок у всьому краї.

Фараони носили корони та одяг, прикрашений золотом та коштовностями. Вони будували великі піраміди, щоб їхні тіла після смерті можна було зберегти у безпеці для подорожі у загробний

Картер вже стояв перед брамою у внутрішні покої склепу з уцілілою печаткою, на якій було ім'я Тутанхамона. У середині гробниці було безліч скарбів: золоті маски, ювелірні прикраси, меблі, зброя та багато іншого. Колибула відкрита остання кімната гробниці, там знаходився величезний кам'яний саркофаг. У ньому вкладеними одна в одну лежали кілька трун і в останній — із чистого золота — зберігалася мумія Тутанхамона.

БОГИ СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ

РА бог Сонця, Владика світу
АМОН бог, який створив світ
МУТ богиня неба, мати богів
ХОНСУ бог Місяця
АНУБІС бог мертвих

ПТАХ бог ремісників
ОСІРИС бог родючості
МААТ богиня істини
ХАТХОР богиня кохання і радості
ТОТ бог мудрості

Шам аль-Насім – це один з найдавніших і найулюбленіших свят в Єгипті. Його назва перекладається з арабської як "пахне весняним вітром". Це яскраве і веселе свято, яке відзначає прихід весни та відродження природи.

Коріння свята Шам аль-Насім сягають глибокої давнини, ще часів фараонів. Тоді цей день був присвячений богу сонця Ра і символізував перемогу життя над смертю. Єгиптяни вірили, що в цей день земля оновлюється, а Ніл приносить родючість. З плином часу свято зазнало змін, але його суть залишилася незмінною – це день радості, веселощів і зустрічі з близькими.

Одним з головних символів свята є фарбовані яйця. Їх прийнято дарувати один одному і їсти на сніданок. Фарбовані яйця символізують нове життя та відродження природи.

Ще однією традиційною стравою на святі є риба. Вважається, що риба приносить удачу і благополуччя.

У цей день єгиптяни люблять влаштовувати пікніки на природі, гуляти в парках і насолоджуватися весняним сонцем. Шам аль-Насім об'єднує людей різного віку та соціальних верств, створюючи атмосферу радості та єдності. Це свято нагадує єгиптянам про красу природи і важливість сімейних цінностей.

Сьогодні Шам аль-Несім відзначається по всій країні. У цей день проводяться різноманітні заходи: концерти, виставки, спортивні змагання. Але незважаючи на всі сучасні зміни, свято зберегло свою давню суть і залишається одним з найулюбленіших в Єгипті.

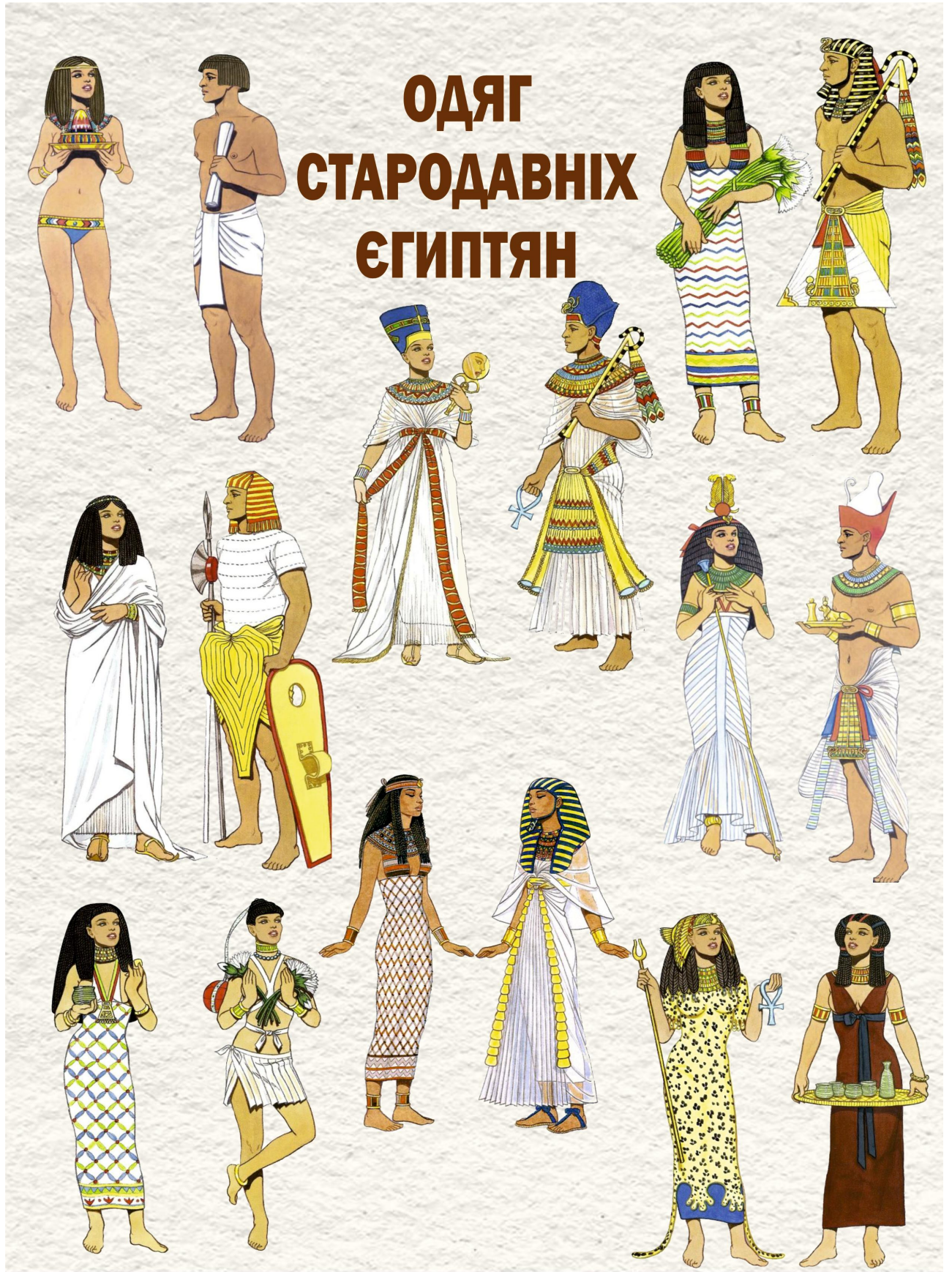

Цікаві факти про Шам аль-Насім:

В деяких регіонах Єгипту прийнято прикрашати будинки гілками дерев і квітами.

Діти на Шам аль-Насім запускають повітряних зміїв.

Свято відзначається в перший понеділок після православної Пасхи, тому його іноді називають "єгипетською Пасхою".

Єгипетська кухня має багаті кулінарні традиції, які об'єднують вплив різних культур, включаючи арабську, середземноморську та африканську.

Фул Медамес: Ця страва складається з відварених бобів, приправлених лимонним соком, оливковою олією, часником і спеціями. Її часто їдять на сніданок.

Кушарі: Популярне вуличне блюдо, яке включає макарони, рис, сочевицю, нут і смажену цибулю, все це залито томатним соусом і приправлено спеціями.

Молохія: Це зелений суп, приготований з листя молохії, з додаванням часнику і коріандру. Його подають з рисом і м'ясом.

Махши: Овочі, такі як баклажани, кабачки або виноградне листя, фаршировані рисом і зеленню.

Солодощі

Басбуса: Торт з манної крупи, просочений солодким сиропом.

Кунафа: Десерт з тонких ниток тіста, змочених сиропом і заповнених кремом або горіхами.

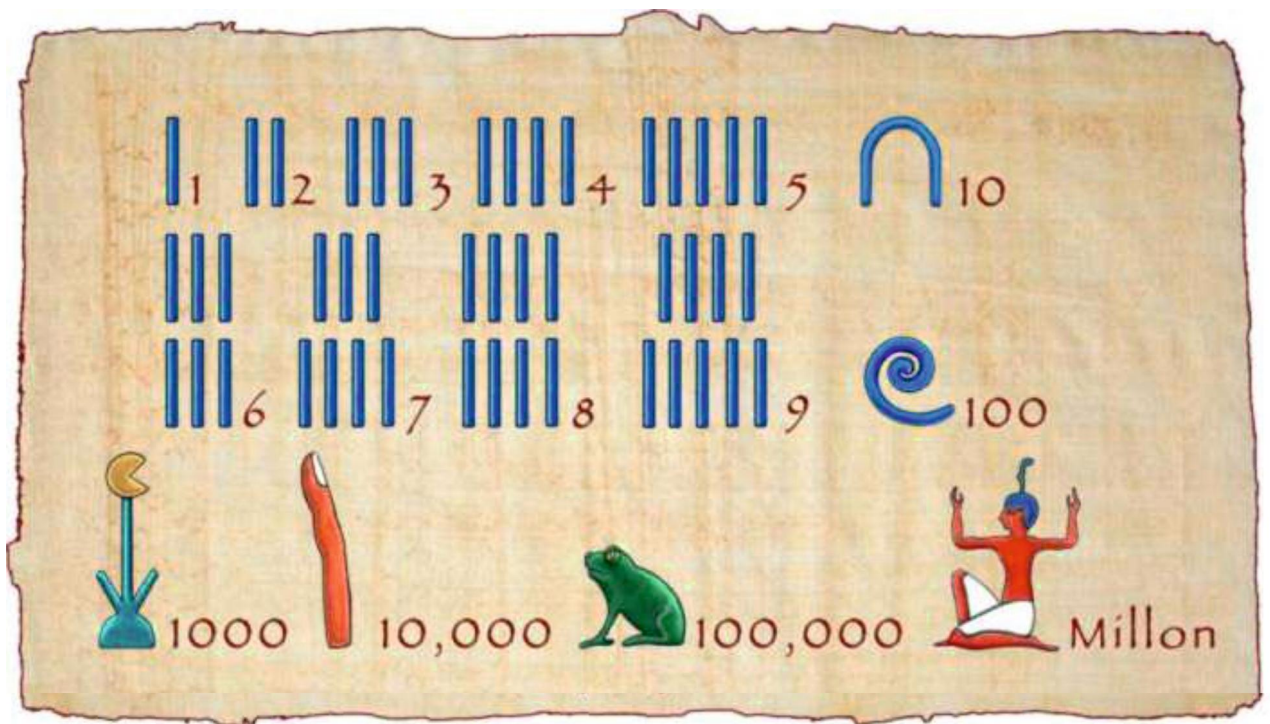

Ум-Алі: Традиційний хлібний пудинг з молоком, горіхами і родзинками.

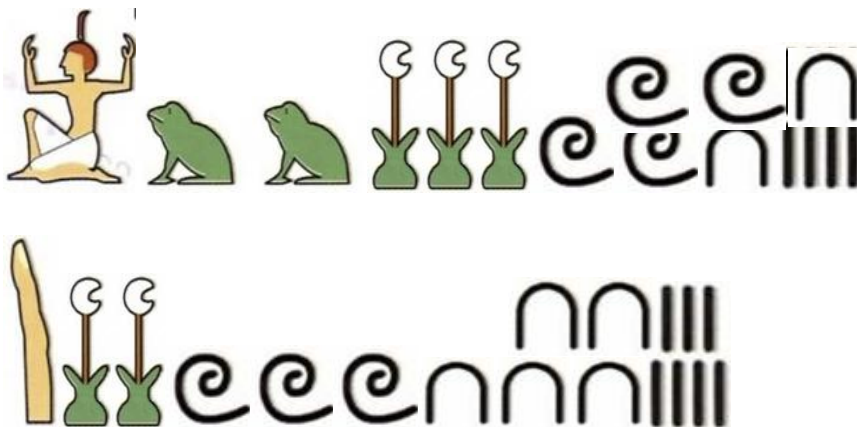
Цікаві факти:

- Фараон носив велику корону, оскільки підданам заборонено було бачити його волосся.
- Листоношами в Єгипті працювали голуби.
- У цій давній державі зовсім не відзначали дні народження.
- Біля фараона Пепі Другого завжди стояли обмазані медом раби, щоб мухи не сідали на правителя, а прилипали до тіл невольників.
- Єгиптяни спали на подушках, усередині яких було не м'яке пір'я чи пух, а справжні камінці.

ЄГИПЕТСЬКА СИСТЕМА ЧИСЛЕННЯ

Гра «Відгадай число»

РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Клас 2-А

Дата _____

№	Прізвище, ім'я	Кількість балів	Рівень розвитку
1.	Акименко Максим	77,8	середній
2.	Борисюк Ольга	87,5	високий
3.	Гаврилюк Наталія	69,5	середній
4.	Гончаренко Катерина	80	високий
5.	Дяченко Максим	100	високий
6.	Клименко Маргарита	71,4	середній
7.	Коваль Анастасія	84,5	високий
8.	Кравченко Єлизавета	89,8	високий
9.	Литвинюк Оксана	87,5	високий
10.	Мартинюк Анна	80	високий
11.	Мороз Наталія	89,9	високий
12.	Нікітченко Олег	87,2	високий
13.	Петрів Наталія	69,5	середній
14.	Прокопчук Лілія	86,9	високий
15.	Романюк Богдан	72,2	середній
16.	Сидоренко Богдан	94,1	високий
17.	Саєнко Тимофій	94,6	високий
18.	Тарасюк Володимир	89,7	високий
19.	Ткачук Артем	87	високий
20.	Федоренко Андрій	94,7	високий
21.	Шевченко Максим	94,6	високий
Середня кількість балів:		85,2	високий

РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Клас 2-Б

Дата _____

№	Прізвище, ім'я	Кількість балів	Рівень розвитку
1.	Бондаренко Сергій	67	середній
2.	Бондаренко Софія	60,3	середній
3.	Гайсин Аліна	93,3	високий
4.	Іванченко Катерина	53,3	недостатній
5.	Климчук Уляна	85,2	високий
6.	Ковальчук Назар	90,1	високий
7.	Левченко Сергій	68,6	середній
8.	Лещук Олена	79,7	середній
9.	Литвинюк Роман	54,8	недостатній
10.	Ніколенко Богдан	92	високий
11.	Плахотнюк Артем	94,6	високий
12.	Сенюк Марк	52,7	недостатній
13.	Скічко Давид	69,3	середній
14.	Тарасов Максим	85,4	високий
15.	Тимчук Іван	73	середній
16.	Токарюк Жанна	70,9	середній
17.	Хасанова Аїда	81,9	високий
18.	Шаповал Євгенія	76,8	середній
19.	Шевченко Дмитро	43,7	недостатній
Середня кількість балів:		73,3	середній

Додаток Ж

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
 РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
 КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВІЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ
 ОБЛАСНОЇ РАДИ
 ОБЛАСНИЙ КОЛЕДЖ «КРЕМЕНЧУЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ТЕХНОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
 ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА» ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
 ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ХОРТИЦЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
 КЗ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» ДОР»

СЕРТИФІКАТ

№ 0509/с-2024

засвідчує, що

ПРИДАЧА ЮЛІЯ ВАСИЛІВНА

взяв (ла) участь у роботі III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
 «ОСВІТА XXI СТОЛІТТЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР»

Кількість годин: 8 год. / 0,3 кред. ECTS

24 травня 2024 р.
 м. Нікополь

В.о. директора коледжу,
 кандидат педагогічних наук

Л. Крамаренко

Любов КРАМАРЕНКО